

‘De auteursrechthebbende: wie is het en hoe respecteert je zijn rechten?’

*Een onderzoek naar de vraag wie auteursrechthebbende is op werken
gemaakt door docenten van de Juridische Hogeschool Avans-Fontys en het
gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal door hen.*

Michelle van Dongen
Oosterhout, mei 2013.

‘De auteursrechthebbende: wie is het en hoe respecteert je zijn rechten?’

*Een onderzoek naar de vraag wie auteursrechthebbende is op werken
gemaakt door docenten van de Juridische Hogeschool Avans-Fontys en het
gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal door hen.*

*Afstudeerscriptie:
opgesteld in de afstudeerperiode februari 2013 – mei 2013 voor mevr. van
Hoek, medewerkster planning & control bij de Juridische Hogeschool
Avans-Fontys.*

Onder begeleiding van:

- 1. Dhr. Van Dooren*
- 2. Mevr. Sommers*

Michelle van Dongen (2035103)
Oosterhout, mei 2013.

Voorwoord

Als afsluiting van mijn studie HBO-Rechten heb ik de afgelopen maanden gevuld met het doen van een praktijkgericht juridisch onderzoek en het schrijven van een onderzoeksrapport over het auteursrecht binnen de Juridische Hogeschool Avans-Fontys. Het betrof twee verschillende onderzoeken met eenzelfde onderwerp, een hele (leuke, leerzame) uitdaging.

Op deze plaats wil ik graag in willekeurige volgorde een aantal personen bedanken. Mijn opdrachtgever, mevr. Van Hoek, die altijd bereid was te helpen waar nodig. Daarnaast dhr. Van Dooren voor zijn feedback, tijd en begeleiding gedurende de afstudeerperiode. Ook mevr. Sommers wil ik op deze plaats bedanken, hoewel ik met haar geen direct contact heb gehad heeft zij wel haar bijdrage geleverd aan de feedback op deze scriptie als tweede afstudeerdocent. Meer algemeen wil ik alle overige docenten van de Juridische Hogeschool Avans-Fontys bedanken voor hun medewerking aan de vragenlijsten/interviews en hun interesse gedurende het schrijven van mijn scriptie.

Michelle van Dongen

Oosterhout, mei 2013

Inhoudsopgave

Samenvatting	6
Lijst van afkortingen	7
Verklarende woordenlijst	8
Hoofdstuk 1: Inleiding	9
1.1 Probleembeschrijving werken vervaardigd door docenten	9
1.2 Probleembeschrijving gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal ...	9
1.3 Doelstelling	10
1.4 Centrale vraag	10
1.5 Deelvragen	10
1.6 Methoden van onderzoek	10
1.6.1 Methode deelvraag 2	11
1.6.2 Methode deelvraag 5	11
1.7 Leeswijzer	11
Hoofdstuk 2: Juridisch kader auteursrecht	12
2.1 Het uitsluitend recht	12
2.2 De maker	12
2.2.1 Artikel 7 van de Auteurswet	13
2.2.1.1 In dienst van een ander verricht	13
2.2.1.2 Bepaaldheidsvereiste	15
2.3 Een werk	16
2.3.1 Eigen, oorspronkelijk karakter en een persoonlijke stempel	16
2.3.2 HR Endstra-Nieuw Amsterdam	17
2.3.3 Infopaq-arrest	17
2.4 Exploitatierechten	18
2.4.1 Openbaar maken	18
2.4.2 Verveelvoudigen	18
2.5 Persoonlijkheidsrechten	19
2.6 Slotsom	19
Hoofdstuk 3: Artikel 7 van de Auteurswet in de praktijk	20
3.1 in dienst van de Juridische Hogeschool Avans-Fontys	20
3.1.1 Toepassing in de praktijk	20
3.1.2 Tussenconclusie	21
3.2 Afwijking van art. 7 in de arbeidsovereenkomst	21
3.3 Bepaalde werken	22
3.3.1 Competentieboeken, docentenhandleidingen, opdrachten en toetsen	22
3.3.1.1 Bepaaldheidsvereiste in ruime zin	23
3.3.1.2 Bepaaldheidsvereiste in enge zin	23
3.3.1.3 Conclusie competentieboeken, docentenhandleidingen, opdrachten en toetsen	23
3.3.2 Readers	24
3.3.2.1 Bepaaldheidsvereiste in ruime zin	24
3.3.2.2 Bepaaldheidsvereiste in enge zin	24
3.3.2.3 Conclusie readers	24
3.3.3 Colleges	24
3.3.3.1 Bepaaldheidsvereiste in ruime zin	24
3.3.3.2 Bepaaldheidsvereiste in enge zin	25
3.3.3.3 Conclusie colleges	25
3.3.4 Boeken	25
3.3.4.1 Bepaaldheidsvereiste in ruime zin	25

3.3.4.2 Bepaaldheidsvereiste in enge zin	25
3.3.4.3 Conclusie boeken	26
3.5 Eindconclusie	26
Hoofdstuk 4: Verkrijging van het auteursrecht	27
4.1 Overdracht auteursrecht	27
4.1.1 Gehele of gedeeltelijke overdracht	27
4.1.2 Levering bij voorbaat	28
4.1.3 Voor- en nadelen van overdracht exploitatierechten	28
4.2 Licentie	28
4.2.1 Licentie bij voorbaat	29
4.3 Afstand persoonlijkheidsrechten	29
4.4 Overdracht naburige rechten	30
4.5 Conclusie	31
Hoofdstuk 5: Het gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal door docenten	32
5.1 Gebruiksvormen op basis van enquête	32
5.2 Gebruiksvormen op basis van interviews	33
5.3 Conclusie	33
Hoofdstuk 6: Juridisch kader gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal ..	34
6.1 Hoofregel gebruik auteursrechtelijk beschermd materiaal	34
6.2 Vertoningsbeperking	34
6.3 Citeerexceptie	35
6.4 Onderwijsexceptie	36
6.5 Reprorecht	36
6.6 Verhoudingen	37
6.7 Verwijzingen	37
6.8 Conclusie	38
Hoofdstuk 7: Rechtmatig gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal	39
7.1 Rechtmatig gebruik van tekst en beeldmateriaal	39
7.1.1 In de fysieke leeromgeving	39
7.1.2 In de digitale leeromgeving	40
7.1.3 In readers	41
7.1.4 In competentieboeken, opdrachten en toetsen	41
7.2 Rechtmatig gebruik van audio- en videomateriaal	42
7.2.1 In de fysieke leeromgeving	42
7.2.2 In de digitale leeromgeving	42
7.4 Conclusie	42
Hoofdstuk 8: Conclusies en aanbevelingen	44
8.1 Conclusie toetsing werken van docenten aan art. 7 van de Auteurswet	44
8.1.1 Conclusie interpretatie art. 7 Aw	44
8.1.2 Conclusie bezit auteursrecht	44
8.1.3 Conclusie wijzen van verkrijging auteursrecht	45
8.2 Aanbevelingen met betrekking tot verkrijging van het auteursrecht	45
8.3 Conclusie en aanbevelingen rechtmatig gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal	45
8.3.1 Conclusie gebruiksvormen	45
8.3.2 Conclusie juridisch kader	45
8.3.3 Conclusie met betrekking tot rechtmatig gebruik	46
8.3.4 Aanbevelingen met betrekking rechtmatig gebruik auteursrechtelijk beschermd materiaal	46

Evaluatie van het onderzoek	47
--	----

Bronnenlijst	48
---------------------------	----

Bijlagen

1	Concept-arbeidsovereenkomst
2	Vragenlijst interviews
3	Resultaten interviews
4	Functieomschrijvingen
5	Format onderwijsontwikkeling
6	Vragen enquête
7	Resultaten enquête
8	Handleiding

Samenvatting

In opdracht van de Juridische Hogeschool Avans-Fontys is onderzoek gedaan naar de vraag wie het auteursrecht op werken gemaakt op docenten toekomt en op welke wijze docenten rechtmatig gebruik kunnen maken van auteursrechtelijk beschermd materiaal. Het doel van het onderzoek is enerzijds duidelijkheid scheppen in de vraag in hoeverre art. 7 Aw van toepassing is op werken die docenten maken en wie op grond daarvan het auteursrecht toekomt. Anderzijds dienen de resultaten van de vraag op welke wijze docenten rechtmatig gebruik kunnen maken van auteursrechtelijk beschermd materiaal als uitgangspunt voor een handleiding voor hen. Om dit alles duidelijk te krijgen is de centrale vraag van dit onderzoek: *"Welke aanbevelingen voor een rechtmatige verkrijging van het auteursrecht op werken gemaakt door docenten kunnen worden gedaan ten behoeve van de Juridische Hogeschool Avans-Fontys naar aanleiding van de conclusie die voortvloeit uit de toetsing van de werken en de wijze van totstandkoming aan artikel 7 van de Auteurswet en op welke wijze kunnen de meest voorkomende gebruiksvormen van auteursrechtelijk beschermd materiaal rechtmatig worden toegepast door docenten?"*.

Met betrekking tot de vraag wie het auteursrecht toekomt op werken gemaakt door docenten van de Juridische Hogeschool Avans-Fontys is gebleken dat op grond van het bepaaldheidsvereiste in enge zin nooit het auteursrecht toekomt aan de Juridische Hogeschool Avans-Fontys. De reden hiervoor is te vinden in het feit dat de functieomschrijvingen van de docenten te breed en onvoldoende bepaald zijn om te kunnen spreken van bepaaldsoortigheid. Op grond van het bepaaldheidsvereiste in ruime zin komt het auteursrecht op competentieboeken, docentenhandleidingen, opdrachten en toetsen en colleges wel toe aan de Juridische Hogeschool Avans-Fontys. Met betrekking tot de video-opnamen van colleges dient te worden opgemerkt dat de docent naburige rechten toekomt, op grond waarvan hij bevoegd is toestemming te geven met betrekking tot de exploitatie van de opname. Readers en studieboeken vallen op grond van deze interpretaties niet onder art. 7 Aw en daarom komt het auteursrecht daarop toe aan de docenten zelf.

Aanbevelingen die gedaan kunnen worden in het kader van de verkrijging van het auteursrecht op de studieboeken en readers. Met betrekking tot readers wordt afgeraden het auteursrecht te verkrijgen. Ook met betrekking tot studieboeken wordt dit in beginsel afgeraden, maar mocht de Juridische Hogeschool Avans-Fontys dit desondanks willen dan kan het beste worden gekozen voor overdracht bij voorbaat van het auteursrecht. Afgeraden wordt de docenten tevens hun persoonlijkheidsrechten af te laten dragen. Met betrekking tot video-opnamen van colleges wordt geadviseerd de naburige rechten van de docent over te dragen.

Met betrekking tot de vraag op welke wijzen docenten rechtmatig gebruik kunnen maken van auteursrechtelijk beschermd materiaal kan worden geconcludeerd dat de beste keuze is een verwijzing te plaatsen. Wanneer de docenten het werk zelf willen gebruiken, kan op basis van de vertoningsbeperking, de citeerexceptie, de onderwijsexceptie en het reproductie recht afgeweken worden van de hoofdregel dat toestemming van de auteursrechtelijke vereist is. Welke beperking het best gekozen kan worden hangt af van de vraag op welke plaats en op welke wijze docenten het materiaal willen gebruiken.

Een aanbeveling die in het kader van het gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal kan worden gedaan is de handleiding, die is gemaakt aan de hand van de resultaten van dit onderzoek, plaatsen op blackboard of uitreiken bij indiensttreding van docenten. Dit kan de Juridische Hogeschool Avans-Fontys doen wanneer zij van mening is dat de kennis van docenten met betrekking tot belangrijke begrippen uit de beperkingen onvoldoende is.

Lijst van afkortingen

Art.	<i>Artikel</i>
Artt.	<i>Artikelen</i>
Aw	<i>Auteurswet</i>
BW	<i>Burgerlijk Wetboek</i>
Cao	<i>Collectieve arbeidsovereenkomst</i>
Hbo	<i>Hoger Beroepsonderwijs</i>
HR	<i>Hoge Raad der Nederlanden</i>
HvJ	<i>Hof van Justitie (EU)</i>
Jo.	<i>Juncto</i>
LJN	<i>Landelijk Jurisprudentie Nummer</i>
NJ	<i>Nederlandse Jurisprudentie</i>
MvT	<i>Memorie van Toelichting</i>
P.	<i>Pagina</i>
Rb	<i>Rechtbank</i>
WNR	<i>Wet op de naburige rechten</i>

Verklarende woordenlijst

Auctor intellectualis	<i>Begrip ter aanduiding van de maker van een werk: degene die de geestelijke prestatie verricht, de brein achter een werk.</i>
Corpus mysticum	<i>Onlichamelijke schepping¹. Wordt gebruikt met ‘corpus mechanicum’ (het lichamelijke object)² om aan te duiden wat het werk is dat wordt beschermd door het auteursrecht.</i>
Formeel gezagsbegrip	<i>Benadering van invulling van het gezagsbegrip uit artikel 7:610 BW; of een gezagsverhouding wordt aangenomen hangt af van de vraag of betrokkene zich heeft verbonden tot het in acht nemen van een aantal formele, organisatorische verplichtingen.³</i>
Materieel gezagsbegrip	<i>Benadering van invulling van het gezagsbegrip uit artikel 7:610 BW; of een gezagsverhouding wordt aangenomen hangt af van de vraag of betrokkene (al dan niet feitelijk) onderworpen is aan inhoudelijke instructies betreffende de te verrichten werkzaamheden.⁴</i>
Objectief auteursrecht	<i>Het geheel van rechtsregels dat betrekking heeft op het subjectieve auteursrecht.⁵</i>
Ontwerp-Drucker	<i>Eerste voorstel voor het ontwerp van de wet tot regeling van de arbeidsovereenkomst, aangeboden aan de Minister van Justitie op 17 oktober 1898.</i>
Ontwerp-Loeff	<i>Tweede gewijzigd ontwerp van de wet tot regeling van de arbeidsovereenkomst, bij Koninklijke Boodschap van 28 januari 1904 aangeboden aan de Tweede Kamer.</i>
Subjectief auteursrecht	<i>Het recht van de auteur op een bepaald werk.⁶</i>

¹ Spoor, Verkade, Visser 2005, p. 60.

² Spoor, Verkade, Visser 2005, p. 60.

³ Jansen en Loonstra 1997, p. 16.

⁴ Jansen en Loonstra 1997, p. 16.

⁵ Spoor, Verkade, Visser 2005, p. 1.

⁶ Spoor, Verkade, Visser 2005, p. 1.

Hoofdstuk 1: Inleiding

De Juridische Hogeschool Avans-Fontys is een kennisintensieve organisatie, dit houdt in dat het uitvoerend personeel – in casu de docenten – verstand van zaken heeft en daarom de motor vormt van de organisatie⁷. De kennis van de docenten dient op verschillende wijzen overgebracht te worden op de studenten, deze wijzen van kennisoverdracht kunnen op zichzelf werken zijn in de zin van de auteurswet of er kunnen werken in de zin van de auteurswet voor worden gebruikt. Deze werken worden beschermd middels het auteursrecht, dit strekt tot bescherming van de creativiteit van een persoon. Middels het auteursrecht, komt de maker een tweetal exclusieve rechten toe, namelijk het exclusieve recht om het werk te verveelvoudigen (de zogenoemde exploitatierechten) en diverse persoonlijkheidsrechten.

1.1 Probleembeschrijving werken vervaardigd door docenten

Om te bepalen wie deze exclusieve rechten toekomt wanneer een docent een werk vervaardigt, is het van belang te weten wie de auteursrechthebbende is en wie dus als maker van het werk beschouwd dient te worden. In beginsel wordt de maker van het werk geacht auteursrechthebbende te zijn (art. 1 Aw), hierop bestaan echter een aantal uitzonderingen waarvan art. 7 Aw er een is. Namelijk wanneer het werk wordt vervaardigd ter vervulling van de dienstbetrekking. Op dat moment is de werkgever, indien aan bepaalde voorwaarden zoals geformuleerd in de jurisprudentie is voldaan, auteursrechthebbende. Blijkens de Memorie van Toelichting bij de Auteurswet kan van dit artikel worden afgeweken middels een speciaal beding met de werkgever⁸.

Nu hier sprake is van een arbeidsovereenkomst kunnen deze vormen van kennisoverdracht vallen onder de vervulling van de dienstbetrekking, maar een docent kan natuurlijk ook op eigen initiatief besluiten een werk te vervaardigen. Omdat de docenten professionals zijn en dus ook op eigen initiatief werken zullen vervaardigen met hetzelfde onderwerp als waarover zij in het kader van de dienstbetrekking kennis dienen over te dragen, is deze grens niet altijd goed te trekken. Door deze vage grens is het voor de Juridische Hogeschool Avans-Fontys onduidelijk wie het auteursrecht van deze werken bezit.

Deze onduidelijkheid leidt in de praktijk tot diverse problemen. Allereerst wanneer een derde het auteursrechtelijk beschermd materiaal openbaar wil maken of verveelvoudigen. Wanneer onduidelijk is wie de auteursrechthebbende van dit materiaal is, is tevens onduidelijk⁹ wie hiervoor toestemming dient te geven. Een tweede problematische situatie doet zich voor op het moment dat de arbeidsovereenkomst tussen de Juridische Hogeschool Avans-Fontys en de docent ten einde is gekomen. Omdat de Juridische Hogeschool Avans-Fontys niet weet wie auteursrechthebbende is, weet zij ook niet of zij het gebruik van het werk kan tegenhouden op het moment dat de docent dit elders wil gaan gebruiken

1.2 Probleembeschrijving gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal

Bij het vervaardigen van werken ten behoeve van het onderwijs wordt door de docenten van de Juridische Hogeschool Avans-Fontys geregeld gebruik gemaakt van auteursrechtelijk beschermd materiaal. Bij het gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal is een ander dan de docent of de Juridische Hogeschool Avans-Fontys auteursrechthebbende en bezit deze dus de exclusieve rechten. Dit heeft als gevolg dat de docent zich aan diverse regels dient te houden wanneer hij⁹ hiervan gebruik wil maken. In de praktijk blijkt dit echter niet altijd goed te gebeuren, dit leidt ertoe dat de

⁷ Paapst 2010, p.1.

⁸ *Kamerstukken II* 1911/12, 227, nr. 3 p. 5 (MvT).

⁹ Daar waar hij staat wordt ook zij bedoeld.

Juridische Hogeschool Avans-Fontys jaarlijks een hoog bedrag (€70.000,- in 2012) dient af te dragen aan onder andere Stichting Pro. Dit is een kostenpost die voorkomen kan worden door naleving van de regels omtrent het gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal. Daarom wil de Juridische Hogeschool Avans-Fontys een korte handleiding waaruit duidelijk blijkt aan welke regels docenten zich dienen te houden wanneer zij auteursrechtelijk beschermd materiaal gebruiken, zodat zij dit aan elke in dienst tredende docent kan voorleggen.

1.3 Doelstelling

Voor 27 mei 2012 wordt er een onderzoeksrapport opgeleverd met daarin aanbevelingen voor het management omtrent de verkrijging van het auteursrecht van werken gemaakt door docenten van de Juridische Hogeschool Avans-Fontys. Daarnaast zal ook een handleiding worden opgeleverd ten behoeve van het management waarin staat beschreven hoe de meest voorkomende wijzen van gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal door docenten rechtmatig kan geschieden.

1.4 Centrale vraag

Om ervoor te zorgen dat de Juridische Hogeschool Avans-Fontys middels dit onderzoek de kennis verkrijgt die zij nodig heeft voor eventuele vervolgstappen ter oplossing van het probleem, is een vraag opgesteld die centraal zal staan in het gehele onderzoek. Beantwoording van deze vraag zal voor de Juridische Hogeschool Avans-Fontys alle relevante informatie opleveren.

"Welke aanbevelingen voor een rechtmatige verkrijging van het auteursrecht op werken gemaakt door docenten kunnen worden gedaan ten behoeve van de Juridische Hogeschool Avans-Fontys naar aanleiding van de conclusie die voortvloeit uit de toetsing van de werken en de wijze van totstandkoming aan artikel 7 van de Auteurswet en op welke wijze kunnen de meest voorkomende gebruiksvormen van auteursrechtelijk beschermd materiaal rechtmatig worden toegepast door docenten?"

1.5 Deelvragen

Om de centrale vraag te kunnen beantwoorden is een zevental deelvragen beantwoord.

1. Hoe is het auteursrecht, met name het werkgeversauteursrecht, in de wet geregeld en hoe moet het vereiste van 'bepaalde werken' uit artikel 7 Auteurswet worden ingevuld volgens de jurisprudentie, wet- en regelgeving, literatuur en arbeidsovereenkomst?
2. Welke werken worden er op welke wijze door docenten van de Juridische Hogeschool Avans-Fontys vervaardigd?
3. Hoe passen de werken in het juridisch kader?
4. Hoe kan de Juridische Hogeschool Avans-Fontys het auteursrecht verkrijgen indien de docent auteursrechthebbende is, wat zijn de voor- en nadelen en welke gevolgen heeft een eventuele verkrijging voor de docent?
5. Op welke wijzen wordt auteursrechtelijk beschermd materiaal door docenten van de Juridische Hogeschool Avans-Fontys gebruikt ten behoeve van lesactiviteiten?
6. Wat is het juridisch kader dat van toepassing is op de uit deelvraag 5 voortvloeiende wijzen van gebruik?
7. Op welke wijzen kunnen docenten voldoen aan dit juridisch kader?

1.6 Methodes van onderzoek

De methoden van onderzoek met betrekking tot de deelvragen 2 en 5 behoeft nadere aandacht, nu hier sprake is van praktijkgericht onderzoek. Bij de overige deelvragen is gebruik gemaakt van rechtsbronnen- en literatuuronderzoek, dit vloeit logischerwijs voort uit het feit dat hier de uiteenzetting van het juridisch kader beoogd is.

1.6.1 Methode deelvraag 2

Voor het praktijkgericht onderzoek met betrekking tot deelvraag 2 is gekozen voor een kwalitatieve survey, in de vorm van een halfgestructureerd interview. De keuze hiervoor is gebaseerd op het feit dat deze vorm van praktijkgericht onderzoek een beperkt aantal respondenten kent. Bij de keuze hiervoor is met name gelet op de beschikbare tijd en de omvang van het onderzoek. De personen die worden geïnterviewd betreffen respondenten, dit betekent dat gevraagd wordt informatie te verschaffen over zichzelf. Door het gebruik van personen als bron kan vrij snel zeer specifieke informatie worden verkregen.

De keuze voor een halfgestructureerd interview vloeit voort uit de mogelijkheid van open vragen met ruimte voor doorvragen. Op deze wijze wordt op een aantal vragen in ieder geval een antwoord verkregen, daarnaast kan naar van de uitwerking van deelvraag 1 een aantal aandachtspunten geformuleerd worden waarop doorgevraagd dient te worden. Middels deze vorm van interview wordt er dus zowel een antwoord verkregen op vooraf vastgestelde vragen, maar bestaat er ook de mogelijkheid aanvullende informatie boven water te krijgen. De vragen zijn met aandachtspunten zijn te vinden in bijlage 2.

Gezien de omvang van het onderzoek, een zevental deelvragen, en de beschikbare tijd, van 4 februari 2013 tot 27 mei 2013, is het maximaal af te nemen interviews vastgesteld tussen de 5 en 10. De keuze voor respondenten vloeit voort uit de verschillende functies die docenten vervullen, er is gekozen voor een docent die boeken schrijft, een docent die lid is van de onderwijscommissie, docenten die een blok, vak of minor hebben ontwikkeld en tot slot een docent die readers samenstelt.

1.6.2 Methode deelvraag 5

Voor beantwoording van deelvraag 5 is gebruik gemaakt van een vragenlijst. De keuze hiervoor vloeit voort uit het feit dat de groep die ondervraagt moest worden te groot was voor het houden van interviews. Op deze wijze konden alle docenten van de Juridische Hogeschool Avans-Fontys deze vragen worden voorgelegd en niet slechts een beperkte groep. In deze vragenlijst zijn vragen gesteld met betrekking tot het eigen gebruik van de docent, waarop bevestigend of ontkennend geantwoord kon worden. Aan de hand hiervan kon bepaald worden, of een docent op een bepaalde wijze gebruik maakt van auteursrechtelijk beschermd materiaal, op welke wijze docenten met betrekking tot dit materiaal handelen en of zij bekend zijn met begrippen die belangrijk zijn in het kader van rechtmatig gebruik.

1.7 Leeswijzer

De hoofdstukken 2 tot en met 4 zien op beantwoording van de vraag wie het auteursrecht toekomt op werken die zijn gemaakt door docenten van de Juridische Hogeschool Avans-Fontys. Middels uiteenzetting van het juridisch kader in hoofdstuk 2 en de toepassing van dit juridisch kader op de praktijk in hoofdstuk 3, wordt in hoofdstuk 4 uiteengezet op welke wijze de Juridische Hogeschool Avans-Fontys het auteursrecht kan verkrijgen voor zover zij dit niet bezit.

In de hoofdstukken 5 tot en met 7 wordt ingegaan op het rechtmatig gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal. Na een inventarisatie van de wijzen waarop docenten gebruik maken van auteursrechtelijk beschermd materiaal in hoofdstuk 5, wordt in hoofdstuk 6 het bijbehorend juridisch kader uiteengezet, de uitwerkingen van deze twee hoofdstukken worden in hoofdstuk 7 samengebracht en wordt uiteengezet op welke wijze docenten aan het juridisch kader kunnen voldoen.

Hoofdstuk 2: Juridisch kader auteursrecht

In dit hoofdstuk is het juridisch kader van het auteursrecht uiteengezet. De basis voor deze uiteenzetting vormt art. 1 Aw, waarin het subjectieve auteursrecht is vervat.

“ Artikel 1 van de Auteurswet

Het auteursrecht is het uitsluitend recht van den maker van een werk van letterkunde, wetenschap of kunst, of van diens rechtverkrijgenden, om dit openbaar te maken en te verveelvoudigen, behoudens de beperkingen, bij de wet gesteld.”

Uit dit artikel vloeit een vijftal belangrijke begrippen voort die nadere uitleg behoeven, namelijk ‘het uitsluitend recht’, ‘den maker’, ‘een werk (van letterkunde, wetenschap of kunst)’ en ‘openbaar te maken en te verveelvoudigen’. Tevens vloeit uit dit artikel impliciet persoonlijkheidsrechten voor de auteur voort zoals deze zijn verwoord in art. 25 Aw.

Deze begrippen vormen het uitgangspunt bij de bespreking van de juridische betekenis van het auteursrecht, voor de uiteenzetting van deze begrippen zal de volgorde van de wettekst worden aangehouden. Dit betekent dat achtereenvolgens de onderwerpen: uitsluitend recht, de maker, een werk, exploitatierechten en persoonlijkheidsrechten zullen worden besproken. Opgemerkt dient te worden dat in dit hoofdstuk met name op de begrippen: de maker, het werk en exploitatierechten zal worden ingezoomd vanwege het feit dat deze begrippen de basis vormen voor het onderzoek, de overige begrippen zullen slechts kort behandeld worden.

2.1 Het uitsluitend recht

Het auteursrecht is een uitsluitend recht, slechts de auteursrechthebbende komt de exploitatierechten toe. Hij is de enige met zeggenschap. Wanneer een derde het werk openbaar wil maken of wil verveelvoudigen, dient hij in beginsel toestemming te verkrijgen van de auteursrechthebbende. De auteursrechthebbende mag deze toestemming op eigen voorwaarden verlenen dan wel weigeren.¹⁰ Het auteursrecht als zijnde een uitsluitend recht lijkt daarom op het eigendomsrecht.¹¹

2.2 De maker

Het auteursrecht ontstaat bij de maker van een werk, dit blijkt uit art. 1 Aw nu gesproken wordt van ‘het uitsluitend recht van den maker van een werk’. Maar wie wordt er eigenlijk bedoeld met maker?

Voor beantwoording van deze vraag dient een onderscheid gemaakt te worden tussen de vervaardiger (degene die de fysieke arbeid verricht) en de auctor intellectualis (degene die de geestelijke prestatie verricht). De hoofdregel is dat de auctor intellectualis als maker aangemerkt dient te worden.¹² Dit heeft te maken met het feit dat het auteursrecht de corpus mysticum (de geestelijke, onlichamelijke schepping) als werk beschermd (hierover is meer te lezen in paragraaf 2.3). Voor beantwoording van de vraag wie de maker van een werk is, is daarom van belang wiens ‘geesteskind’ het is.¹³ Hoewel dit niet expliciet uit de Memorie van Toelichting bij de Aw 1912 voortvloeit, wordt het in art. 6 Aw en de bijbehorende tekst in de Memorie van Toelichting bevestigd.

“Eerstgenoemd artikel is van toepassing waar de schepper van het werk, degene die het onderwerp, de gedachte, heeft verzonnen en den daaraan te geven vorm aangeduid, een

¹⁰ Spoor, Verkade en, Visser 2005, p. 2.

¹¹ Spoor, Verkade en, Visser 2005, p. 2.

¹² Spoor, Verkade en Visser 2005, p. 26.

¹³ Spoor, Verkade en Visser 2005, p. 60-61.

ander is dan degene, wiens hand het werk tot stand gebracht heeft. Waar brein en hand afzonderlijk werk verrichten, hebbe die van de brein den voorrang.”¹⁴

Dit artikel ziet op de totstandkoming van een werk, waarbij de vervaardiger en de auctor intellectualis niet verenigd zijn in dezelfde persoon en waarbij de vervaardiger enige creativiteit (eigen inbreng) toekomt. In deze situatie is uitdrukkelijk in de wet neergelegd dat de auctor intellectualis als maker dient te worden aangemerkt.¹⁵

Deze hoofdregel dat als maker de auctor intellectualis dient te worden aangemerkt, kent een aantal uitzonderingen waarbij de wet zelf een maker aanwijst. In deze gevallen wordt gesproken van fictief makerschap en zijn te vinden in de artikelen 7 en 8 van de Aw. Voor dit onderzoek speelt art. 7 Aw een grote rol, daarom zal op dit artikel nader worden ingegaan, art. 8 Aw zal geheel buiten beschouwing worden gelaten.

2.2.1 Artikel 7 van de Auteurswet

Het fictief makerschap van art. 7 Aw richt zich op (bepaalde) werken die worden vervaardigd wanneer de arbeid in dienst van een ander wordt verricht.

“Artikel 7 van de Auteurswet

Indien de arbeid, in dienst van een ander verricht, bestaat in het vervaardigen van bepaalde werken van letterkunde, wetenschap of kunst, dan wordt, tenzij tusschen partijen anders is overeengekomen, als de maker van die werken aangemerkt degene, in wiens dienst de werken zijn vervaardigd.”

Uit dit artikel blijkt niet direct wat wordt verstaan onder ‘in dienst van een ander verricht’ en wat er wordt bedoeld met ‘arbeid, bestaande uit het vervaardigen van bepaalde werken’. Daarom zullen deze twee zinsneden achtereenvolgens in de paragrafen 2.2.1.1 en 2.2.1.2 worden besproken aan de hand van relevante literatuur, jurisprudentie en de bijbehorende kamerstukken.

2.2.1.1 In dienst van een ander verricht

Art. 7 Aw vereist dat er sprake is van een arbeidsovereenkomst, zoals bedoeld in art. 7:610 BW.¹⁶ Art. 7:610 BW vereist voor het bestaan van een arbeidsovereenkomst arbeid, loon en een gezagsverhouding. De vraag of er sprake is van arbeid en loon roept nauwelijks vragen op, de vraag of er sprake is van een gezagsverhouding daarentegen wel. Daarom wordt op deze plaats volstaan met een uiteenzetting van het gezagsbegrip.

Om de positie van het gezagsbegrip ter beantwoording van de vraag of er sprake is van een arbeidsovereenkomst duidelijk te maken, dient er allereerst terug de tijd in te worden gegaan middels bestudering van de diverse Memories van Toelichting bij de wet op de arbeidsovereenkomst. In de Memorie van Toelichting Ontwerp-Drucker (het eerste ontwerp van de wet op de arbeidsovereenkomst) werd gesteld dat het onnodig is in de omschrijving op te nemen dat de werknemer onder toezicht, leiding, gezag van de werkgever zou werken, omdat dit al opgesloten zou liggen in de zinsnede ‘beschikbaarstelling van arbeidskracht’.¹⁷ Uiteindelijk werd er toch voor gekozen om deze eis wel op te nemen in het artikel door de zinsnede ‘in dienst van’, omdat op de arbeidsovereenkomst zich daarmee onderscheidt van overige bijzondere overeenkomsten.¹⁸ Hoewel Drucker poogde een ruimer criterium voor de aanwezigheid van een arbeidsovereenkomst dan die van een gezagsverhouding,

¹⁴ *Kamerstukken II* 1911/12, 227, nr. 3, p. 5. (MvT)

¹⁵ Zie in dit kader: HR 1 juni 1990, *NJ* 1991, 377, r.o. 3.4.

¹⁶ *Kamerstukken II* 1911/12, 227, nr. 5, p. 33. (MvA II)

¹⁷ Bles 1907, p. 315.

¹⁸ Bles 1907, p. 312.

opgevat als een instructiebevoegdheid van de werkgever te ontwikkelen¹⁹, is dit uiteindelijk in het Ontwerp-Loeff aan banden gelegd. Hieruit blijkt dat het gezagsbegrip een essentieel element is ter beantwoording van de vraag of er sprake is van een arbeidsovereenkomst.

Uit het voorgaande is af te leiden dat het gezagsbegrip uitgelegd kan worden als instructiebevoegdheid van de werkgever. Dit was het geval in de periode van de totstandkoming van de wet op de arbeidsovereenkomst van 1907. Om te beoordelen of dit nu nog steeds het geval is dient er gekeken worden naar de jurisprudentie van de afgelopen eeuw. Naar de ontwikkeling van het gezagsbegrip kan een heel opzichzelfstaand onderzoek verricht worden, dit is ook al meerdere keren gedaan. Om die reden wordt op deze plaats de conclusies van de diverse onderzoeken gebruikt.

In 1962 formuleerde Koopmans in zijn proefschrift als de algemeen aanvaarde opvatting het materieel gezagsbegrip, de instructiebevoegdheid en/of de mogelijkheid van toezicht.²⁰ Overeenkomstig de betekenis van het gezagsbegrip bij de totstandkoming van de wet op de arbeidsovereenkomst van 1907. Later werd ook gebruik gemaakt van het formeel gezagsbegrip, waarbij de organisatorische verplichtingen een rol gingen spelen.²¹ Hierin werd echter geen vaste lijn in de rechtspraak gehanteerd, waardoor het gebruik van het materiële en formele gezagscriterium door elkaar heen liep.²² Deze onduidelijkheid werd met de uitspraak van 14 november 1997 in de zaak van Groen tegen Schoevers door de Hoge Raad weggehaald door een beoordelingskader in het leven te roepen.²³ In dit beoordelingskader werden het materieel en formeel gezagsbegrip samengevoegd en boetten zij in aan belang, doordat de partijbedoeling en de feitelijke invulling centraler kwamen te staan.²⁴

Beoordelingskader voortvloeiend uit HR 14 november 1997, NJ 1998, 149 (Groen/Schoevers):

Hebben partijen totstandkoming van een arbeidsovereenkomst beoogd?
Behoort de overeenkomst tot een van de in de wet geregelde bijzondere overeenkomsten?

Indien er geconcludeerd wordt dat er geen sprake is van arbeidsovereenkomst dient de vraag beantwoord te worden of er sprake is van een zodanige gezagsverhouding dat niettemin van een arbeidsovereenkomst moet worden gesproken.²⁵

De vraag die rijst is welke benadering van de uitleg van het gezagsbegrip voor de beantwoording of art. 7 Aw van toepassing is, moet worden aangenomen. Opgemerkt dient te worden dat het hier echter slechts gaat om de gezagsverhouding in het algemeen, de gezagsverhouding met betrekking tot het betreffende werk komt in de volgende paragraaf uitgebreid aan de orde.

Handboekschrijvers Spoor, Verkade en Visser zijn van mening dat de beperkte uitleg van het gezagsbegrip moet worden voorgestaan, oftewel dat het gezagsbegrip moet worden uitgelegd zoals dit gold ten tijde van de totstandkoming van art. 7 Aw.²⁶ Zij zijn tot dit standpunt gekomen nu literatuur en opinies in het algemeen een beperkte uitleg voorstaan.²⁷ In dit onderzoeksrapport zal deze opvatting niet worden gevolgd. Met deze

¹⁹ Jansen en Loonstra 1997, p. 7.

²⁰ Jansen en Loonstra 1997, p. 10.

²¹ Jansen en Loonstra 1997, p. 16.

²² Jansen en Loonstra 1997, p. 96.

²³ HR 14 november 1997, NJ 1998, 149.

²⁴ Paapst 2010, p. 14.

²⁵ HR 14 november 1997, NJ 1998, 149.

²⁶ Spoor, Verkade en Visser 2005, p. 41.

²⁷ Spoor, Verkade en Visser 2005, p. 41.

opvatting wordt het bestaan van een arbeidsovereenkomst beperkt om de toepasselijkheid van art. 7 Aw uit te sluiten. In dit onderzoeksrapport is er voor gekozen (overeenkomstig de jurisprudentie) de gezagsverhouding in paragraaf 2.2.1.2 bij de uiteenzetting van de zinsnede 'bepaalde werken' terug te laten komen en op die plaats de toepasselijkheid van art. 7 Aw beperken. Voor de beantwoording van de vraag of er sprake is van een arbeidsovereenkomst en dus of er is voldaan aan het vereiste van 'in dienst van' uit art. 7 Aw, zal het beoordelingskader dat voortvloeit uit het arrest HR 14 november 1997, NJ 1998, 149 worden aangehouden.

2.2.1.2 Bepaaldheidsvereiste

Wanneer de arbeid die in dienst van een ander wordt verricht, bestaat uit de vervaardiging van bepaalde werken, komt het auteursrecht de werkgever toe. De arbeid dient dus verricht te worden in dienst van de werkgever. Dit betekent dat een schilderij dat wordt gemaakt door een docent van de Juridische Hogeschool in zijn eigen achtertuin niet onder art. 7 Aw valt. Waarom niet? Logisch, omdat het geen werk is dat tot stand komt middels arbeid die in dienst van de Juridische Hogeschool wordt verricht. Maar zo zwart-wit als in het zojuist geschetste voorbeeld is het niet altijd. Daarnaast kan een werk, dat het op het eerste gezicht niet tot de arbeid behoort die in dienst van de werkgever wordt verricht, toch onder art. 7 Aw vallen. Daarom zal kort uiteengezet worden wanneer voldaan is aan het bepaaldheidsvereiste.

Art. 7 Aw spreekt over bepaalde werken, dit bepaaldheidsvereiste houdt in dat de werkgever slechts het auteursrecht verkrijgt over de werken die gemaakt worden op werken waarvan bepaald is dat de werknemer ze dient te vervaardigen. Maar er is niet altijd vooraf al precies aan te geven welke werken gedurende het dienstverband vervaardigt dienen te worden. In de jurisprudentie wordt daarom de taakomschrijving van de werknemer gebruikt als uitgangspunt²⁸, de vraag die beantwoord dient te worden is of er op grond van de taakomschrijving het vervaardigen van dat werk voortvloeit.²⁹ Of het bepaaldheidsvereiste daarbij eng of juist ruim geïnterpreteerd dient te worden is niet erg duidelijk in de jurisprudentie. Bij enge interpretatie komt de gezagsverhouding weer om de hoek kijken. Bij een enge interpretatie kan er, wanneer er sprake is van een formele gezagsverhouding en het werk op eigen initiatief van de werknemer tot stand komt, geen sprake zijn van bepaaldheid.³⁰ Een ruime interpretatie van het bepaaldheidsvereiste houdt daarentegen in dat er sprake is van een bepaaldsoortig werk als omschreven in de taakomschrijving, waarbij de begrenzing het kader van het speciale vakgebied van de werknemer is.³¹

Ook wanneer het vervaardigen van het werk niet bepaald is in de taakomschrijving kan het onder het werkgeversauteursrecht vallen. Wel vereist is dan dat de werkgever hiertoe een uitdrukkelijke opdracht heeft gegeven dan wel dit uitdrukkelijk heeft verzocht.³² Een andere mogelijkheid is dat de arbeidsovereenkomst (tijdelijk) wordt gewijzigd met voorafgaande instemming van de werknemer.³³

Hoewel dit logisch klinkt, is het niet altijd duidelijk of iets een bepaald werk is. In de uitgave 'Werkgever en auteursrecht' van M.H. Paapst is een stappenplan ontwikkeld op basis van jurisprudentie ter beantwoording van de vraag of voldaan is aan het bepaaldheidsvereiste.³⁴

²⁸ Rb 's-Gravenhage 27 mei 1992, *AMI* 1993, 91/7229 (Gorter & De Vries/PTT).

²⁹ Paapst 2010, p. 35.

³⁰ Rb 's-Gravenhage 27 mei 1992, *AMI* 1993, 91/7229 (Gorter & De Vries/PTT).

³¹ Hof 's-Hertogenbosch 24 mei 1978, *BIE* 1985, 96 (Van Gunsteren/Lips).

³² HR 19 januari 1951, *NJ* 1952, 37 (Van der Laan/Schoonderbeek).

³³ Hof 's-Gravenhage 14 oktober 1987, *NJ* 1989, 220 (Rooijackers/Universiteit Leiden).

³⁴ Paapst 2010, p. 60.

Allereerst dient gekeken te worden naar het bepaaldheidsvereiste in brede zin. Daarna dient gekeken te worden naar het bepaaldheidsvereiste in enge zin. Indien het werk buiten de taakomschrijving valt, dient gekeken te worden of het werk is ontstaan op basis van een uitdrukkelijke opdracht van de werkgever die de werknemer heeft geaccepteerd.³⁵

In dit onderzoeksrapport wordt gebruik gemaakt van dit stappenplan, wel zal aan de derde stap een kleine toevoeging worden gedaan.

Indien het werk buiten de taakomschrijving valt, dient gekeken te worden of het werk is ontstaan op basis van een uitdrukkelijke opdracht van de werkgever die de werknemer heeft geaccepteerd.³⁶ Of dat er sprake is van een (tijdelijke) wijziging van de arbeidsovereenkomst met voorafgaande instemming van de werknemer.

2.3 Een werk

Het object van het auteursrecht is het werk. De auteurswet regelt in art. 10 wat er onder het begrip werk dient te worden verstaan. In art. 10 Aw is een opsomming te lezen van categorieën werken. Deze opsomming is niet-limitatief, dit vloeit voort uit het slot van het eerste lid, waarin te lezen is dat in het algemeen ieder voortbrengsel op het gebied van letterkunde, wetenschap of kunst, op welke wijze of in welke vorm het ook tot uitdrukking is gebracht kan worden gerekend tot het werkbegrip. Art. 10 Aw biedt dus niet veel duidelijkheid met betrekking tot de vraag wat er moet worden verstaan onder een werk, buiten de algemene constatering dat het auteursrecht op een breed gebied werken van toepassing is.

Zoals al naar voren kwam in paragraaf 2.2 beschermt het auteursrecht niet het corpus mechanicum, maar het corpus mysticum.³⁷ Dit is van belang voor de begripsbepaling, hieruit vloeit voort dat het slechts van belang is dat het werk op de een of andere manier ooit waarneembaar is gemaakt, al dan niet waarneembaar door derden.³⁸ Het is geen eis dat het werk op enigerlei wijze is vastgelegd.³⁹

Maar welke vereisten gelden er dan wel voor het zijn van een werk? Deze criteria zijn geformuleerd in de rechtspraak, waarin het Explicator-arrest een grote plaats vervult. De Hoge Raad heeft het in deze uitspraak over 'werken die als vruchten van scheppende arbeid een eigen of persoonlijk karakter bezitten'.⁴⁰ In de latere jurisprudentie is deze eis veranderd in, zoals we hem nu kennen, een eigen, oorspronkelijk karakter en een persoonlijke stempel.⁴¹

2.3.1 Eigen, oorspronkelijk karakter en een persoonlijke stempel

Om te voldoen aan de eis van een eigen, oorspronkelijk karakter is niet erg moeilijk. Met dit vereiste wordt bedoeld dat er op enigerlei wijze een element aan reeds bestaande gegevens is toegevoegd door de maker. Dit kan bestaan uit de keuze voor de vormgeving, de manier waarop hij zijn woorden kiest, kortom alles waarvan niet uit reeds bestaand materiaal blijkt dat het op een bepaalde manier moet.⁴²

³⁵ Paapst 2010, p. 60-63.

³⁶ Paapst 2010, p. 60-63.

³⁷ Spoor, Verkade en Visser 2005, p. 60.

³⁸ Spoor, Verkade en Visser 2005, p. 60-61.

³⁹ Spoor, Verkade en Visser 2005, p. 60.

⁴⁰ HR 27 januari 1961, *NJ* 1962, 355 (Explicator).

⁴¹ HR 29 november 1985, *NJ* 1987, 880, r.o. 3.4 (Screenoprints/Citroën).

⁴² Spoor, Verkade en Visser 2005, p. 66.

De vuistregel : ‘Is het denkbaar dat twee auteurs onafhankelijk van elkaar, exact hetzelfde werk maken?’ wordt voor beantwoording van de vraag of er sprake is van een eigen, oorspronkelijk karakter vaak gebruikt.⁴³ Als dit menselijkerwijs uitgesloten moet worden, voldoet het aan de eis van een eigen, oorspronkelijk karakter.⁴⁴ Uit deze vuistregel blijkt dat aan het vereiste van een eigen, oorspronkelijk karakter veelal voldaan zal zijn.

Naast de eis van een eigen, oorspronkelijk karakter moet een werk ook een persoonlijke stempel van de maker dragen.⁴⁵ Hieruit vloeit voort dat het werk een voortbrengsel van menselijke schepping moet zijn.⁴⁶

2.3.2 HR Endstra-Nieuw Amsterdam

De Hoge Raad heeft in 2008 uitspraak gedaan waarin duidelijk naar voren komt wat de betekenis is van de twee vereisten:

“4.5.1 Het hof heeft aldus terecht de beide elementen van de aan te leggen maatstaf onderscheiden: dat het voortbrengsel een eigen, oorspronkelijk karakter moet bezitten, houdt, kort gezegd, in dat de vorm niet ontleend⁴⁷ mag zijn aan die van een ander werk (vgl. art. 13 Aw). De eis dat het voortbrengsel het persoonlijk stempel van de maker moet dragen betekent dat sprake moet zijn van een vorm die het resultaat is van scheppende menselijke arbeid en dus van creatieve keuzes, en die aldus voortbrengsel⁴⁸ is van de menselijke geest. Daarbuiten valt in elk geval al hetgeen een vorm heeft die zo banaal of triviaal is, dat daarachter geen creatieve arbeid van welke aard ook valt te aan te wijzen.”

Kortom: de eis van een eigen, oorspronkelijk karakter houdt niet meer in dan dat het niet is ontleend. En de eis van een persoonlijke stempel houdt in dat er creatieve keuzes gemaakt zijn.

2.3.3 Infopaq-arrest

Hoewel het Europees auteursrecht een grote rol speelt in ons auteursrecht, vloeit er geen geharmoniseerde definitie van het werkbegrip voort uit de verdragen⁴⁹ en richtlijnen⁵⁰ die voor Nederland gelden. In 2009 heeft het Hof van Justitie betreffende het werkbegrip wel een uitspraak gedaan, waarmee is geprobeerd een definitie van het werkbegrip uit art. 2 sub a van de Auteursrechtrichtlijn te geven.⁵¹ Mr. P. Ras, schrijver van het boek ‘Auteursrechtrevolutie’, is van mening dat het HvJ hiermee art. 2 sub a van de Auteursrechtrichtlijn in het licht van het TRIPs-Verdrag, en daarmee in het licht van de Berner Conventie heeft geprobeerd te interpreteren.⁵²

In rechtsoverweging 45 van het Infopaq-arrest stelt het HvJ dat ‘Enkel via de keuze, de schikking en de combinatie van deze woorden op een oorspronkelijk wijze⁵³ kan de auteur uitdrukking aan zijn creatieve geest geven en tot een resultaat komen dat een intellectuele schepping vormt’.

Uit het eerste gedeelte van dit citaat blijkt dat er geen sprake mag zijn van ontlening (ons vereiste van een eigen, oorspronkelijk karakter). En het gehele citaat maakt duidelijk dat

⁴³ Spoor, Verkade en Visser 2005, p. 66.

⁴⁴ Spoor, Verkade en Visser 2005, p. 66.

⁴⁵ HR 4 januari 1991, *NJ* 1991, 608.

⁴⁶ Spoor, Verkade en Visser 2005, p. 73.

⁴⁷ Cursivering aangebracht

⁴⁸ Cursivering aangebracht

⁴⁹ Berner Conventie, het TRIPs-Verdrag en het WIPO Auteursrechtverdrag van 1996.

⁵⁰ In dit kader van belang is de Auteursrechtrichtlijn.

⁵¹ HvJ EG 16 juli 2009, *NJ* 2011, 288 (Infopaq-Danske Dagblades Forening).

⁵² Ras 2011, p. XIII.

⁵³ Cursivering aangebracht.

er sprake moet zijn van een menselijk scheppen waarbij creatieve keuzes zijn gemaakt.⁵⁴ Deze uitspraak heeft geen invloed op reeds bestaande vereisten zoals geformuleerd door de Hoge Raad.⁵⁵

2.4 Exploitatierechten

Nu duidelijk is wie het auteursrecht bezit en waarop het auteursrecht geldt, is het natuurlijk ook interessant om te weten wat je met het auteursrecht kan. Uit art. 1 Aw vloeit voort dat je als auteursrechthebbende het uitsluitend recht hebt om het werk openbaar te maken en te verveelvoudigen. Openbaar maken en verveelvoudigen zijn de exploitatierechten die voortvloeien uit het auteursrecht. Over deze twee begrippen is veel te schrijven, in deze paragraaf wordt volstaan met een algemene uitleg van de begrippen. In hoofdstuk 6 zal dieper worden ingezoomd op openbaarmaking en verveelvoudiging in het kader van het gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal door docenten ten behoeve van lesactiviteiten.

2.4.1 Openbaar maken

Zoals ook de rest van de elementen van art. 1 Aw is aan het begrip openbaar maken in de Auteurswet zelf een aantal artikelen gewijd. Art. 12 jo. 12a jo. 12b Aw betreffen het openbaar maken. Met het lezen van deze artikelen is echter nog niet duidelijk wat er onder openbaar maken verstaan dient te worden, nu dit een niet-limitatieve opsomming betreft.

Met het openbaar maken wordt bedoeld het laten verschijnen van het werk, het op enigerlei wijze ter beschikking stellen van publiek. Op welke wijze dit geschiedt doet er niet toe.

2.4.2 Verveelvoudigen

De verveelvoudiging is te vinden in art. 13 jo. 13a jo. 14 Aw, ook dit betreffen niet-limitatieve opsommingen. In de auteurswet wordt verveelvoudiging op twee wijzen gebruikt. Allereerst als het vervaardigen van een of meer stoffelijke exemplaren waarin het werk is vastgelegd en als het wijzigen van het onstoffelijke werk.⁵⁶ Het gebruik van verveelvoudiging als het vervaardigen van een of meer stoffelijke exemplaren waarin het werk is vastgelegd is niet terug te vinden in de Auteurswet zelf, maar blijkt uit de Memorie van Toelichting. De wetgever stelt hier dat deze oorspronkelijke betekenis niet hoeft te worden opgenomen.⁵⁷

Verveelvoudiging als het vervaardigen van een of meer stoffelijke exemplaren waarin het werk is vastgelegd is veelomvattend. Het laat zich samenvatten als iedere vastlegging van een werk, het resultaat daarvan is de verveelvoudiging.⁵⁸

Verveelvoudiging als het wijzigen van het onstoffelijk werk wordt kortweg bewerking of nabootsing genoemd. Van nabootsing of bewerking is sprake indien de auteursrechtelijke beschermde trekken van een werk herkenbaar zijn overgenomen in een ander voortbrengsel.⁵⁹ De maker van het bewerkte werk heeft tevens het auteursrecht op de bewerking of nabootsing daarvan.⁶⁰

⁵⁴ Ras 2011, p. 45; Holzhauser, Gellaerts 2011, p. 37.

⁵⁵ HR 22 februari 2013, *LJN* BY1529.

⁵⁶ Spoor, Verkade en Visser 2005, p. 156.

⁵⁷ *Kamerstukken II* 1911/12, 227, nr. 3, p. 5. (MvT)

⁵⁸ Spoor, Verkade en Visser 2005, p. 172.

⁵⁹ Spoor, Verkade en Visser 2005, p. 157-158.

⁶⁰ Spoor, Verkade en Visser 2005p. 157.

2.5 Persoonlijkheidsrechten

Naast de exploitatierechten komt de maker ook persoonlijkheidsrechten toe. Persoonlijkheidsrechten zien op de aanspraken die de maker kan maken ten aanzien van de integriteit van zijn werk, en van zichzelf als maker van dat werk en zijn niet overdraagbaar. In art. 1 Aw wordt hiernaar niet verwezen, maar het bestaan ervan is wel terug te vinden in de Auteurswet, art. 25 bespreekt ze. Art. 25 Aw is echter geen limitatieve opsomming, ook middels bijvoorbeeld art. 6:162 BW kan de maker diverse persoonlijkheidsrechten geldend maken.⁶¹

Interessant is de vraag wie de persoonlijkheidsrechten toekomt bij fictief makerschap. In de literatuur is hierover geen overeenstemming. Voor beide benaderingen, de fictief maker die de persoonlijkheidsrechten bezit of de auteur die de persoonlijkheidsrechten bezit is wat te zeggen.

Ten eerste is er de grammaticale interpretatie. Aanhangers van deze interpretatie stellen zich op het standpunt dat art. 25 Aw spreekt over persoonlijkheidsrechten die aan de maker van een werk toekomen. De werkgever is op grond van art. 7 Aw auteursrechthebbende en daarom komt hem ook de persoonlijkheidsrechten toe.⁶²

De systematische interpretatie kijkt echter naar de bedoeling achter de toekenning van persoonlijkheidsrechten. Persoonlijkheidsrechten zien op de aanspraken die de maker kan maken ten aanzien van de integriteit van zijn werk, en van zichzelf als maker van dat werk. Het wordt toegekend vanwege de hoogst persoonlijke betrekking die ontstaat tussen de auteur en het werk, om die reden is het ook niet overdraagbaar. Het ligt daarom niet in de lijn van deze opvatting om de persoonlijkheidsrechten toe te kennen aan de fictief maker.⁶³

In de lagere rechtspraak wordt over het algemeen gebruik gemaakt van de grammaticale interpretatie.⁶⁴ Maar ook van de systematische interpretatie wordt gebruik gemaakt, met name door het Hof Amsterdam.⁶⁵ Er is dus geen eenduidige lijn te trekken wie de persoonlijkheidsrechten toekomt op basis van de jurisprudentie. In dit onderzoeksrapport wordt de grammaticale interpretatie gevolgd. De reden hiervoor is dat in recente jurisprudentie deze interpretatie nog steeds wordt toegepast.⁶⁶

2.6 Conclusie

In dit hoofdstuk zijn de juridische voorwaarden voor het auteursrecht, met name het werkgeversauteursrecht, uiteengezet. Dit hoofdstuk vormt de basis van dit onderzoeksrapport. In de volgende hoofdstukken zal dit hoofdstuk als uitgangspunt worden genomen en zal hiernaar regelmatig worden verwezen. Allereerst zal de praktijk met betrekking tot de paragrafen 2.2 en 2.3 aan bod komen met betrekking tot beantwoording van de vraag wie het auteursrecht van werken gemaakt door docenten van de Juridische Hogeschool Avans-Fontys bezit. Vervolgens zijn de paragrafen 2.3 en 2.4 van belang voor de beantwoording van de vraag op welke wijze docenten van de Juridische Hogeschool Avans-Fontys auteursrechtelijk beschermd materiaal rechtmatig kunnen gebruiken.

⁶¹ HR 1 juli 1985, *NJ* 1986, 692 (Frenkel/KRO).

⁶² Paapst 2010, p. 66.

⁶³ Paapst 2010, p. 66.

⁶⁴ Paapst 2010, p. 66; Spoor, Verkade en Visser 2005, p. 362.

⁶⁵ Hof Amsterdam 10 februari 197, *NJ* 1971, 130 (Spaarbankboekje); Hof Amsterdam 31 juli 2003, *IER* 2004, 43; Rb Utrecht 12 mei 2005, *LJN* AT5424.

⁶⁶ Rb Utrecht 24 december 2008, *LJN* BG9124; Rb Amsterdam 13 juli 2011, HA ZA 10-4087.

Hoofdstuk 3: Artikel 7 van de Auteurswet in de praktijk

In het vorige hoofdstuk is het juridisch kader van het auteursrecht uiteengezet. Dit hoofdstuk neemt de praktijksituatie onder de loep. Gekeken wordt naar de vraag of de Juridische Hogeschool Avans-Fontys een afwijkend beding met betrekking tot art. 7 Aw kent en wat de invloed van het bestaan of ontbreken van dit beding is op de werken die door docenten van de Juridische Hogeschool Avans-Fontys worden vervaardigd. Daarnaast is in dit hoofdstuk ook aan de hand van een zestal interviews met docenten van de Juridische Hogeschool Avans-Fontys een analyse opgenomen met betrekking tot de vraag in hoeverre is voldaan aan het bepaaldheidsvereiste. Middels deze analyse kan aan het eind van dit hoofdstuk worden aangegeven wie het auteursrecht op de werken die docenten vervaardigen, bezit.

Voor de indeling van dit hoofdstuk is gebruik gemaakt van art. 7 Aw. Dit betekent dat gekeken zal worden naar de uitwerking van 'in dienst van' in de praktijk, of er een afwijkend beding bestaat en naar de vraag of er sprake is van 'bepaalde werken'.

3.1 in dienst van de Juridische Hogeschool Avans-Fontys

Uit paragraaf 2.2.1.1 blijkt dat voor de vraag of er sprake is van werken die in dienst van de Juridische Hogeschool Avans-Fontys zijn vervaardigd gekeken dient te worden of er een arbeidsovereenkomst bestaat. Art. 7:610 BW vereist voor het bestaan van een arbeidsovereenkomst arbeid, loon en een gezagsverhouding. Hoewel in hoofdstuk 2 nauwelijks aandacht is besteed aan de vereisten van arbeid en loon, zal dit in deze paragraaf wel gecontroleerd worden. Om te bepalen of aan deze drie vereisten is voldaan, is gebruik gemaakt van een concept-arbeidsovereenkomst voor docenten zoals te vinden in bijlage 1 bij dit onderzoeksrapport. Nu de vraag of er sprake is van een arbeidsovereenkomst in dit onderzoek en in de praktijk eigenlijk geen problemen oplevert is ervoor gekozen om hierop slechts kort in te gaan.

3.1.1 Toepassing in de praktijk

Van arbeid is al sprake indien arbeidskracht beschikbaar is ten behoeve van de werkgever. Niet van belang is waaruit de arbeid bestaat. Meer van belang is dat de arbeid persoonlijk dient te worden verricht, dit volgt uit art. 7:659 BW. Wanneer degene die de arbeid verricht de vrijheid heeft zich te laten vervangen of een overeenkomst aangaat waarbij hij niet verplicht is zelf de werkzaamheden te verrichten, is er geen sprake van een arbeidsovereenkomst.⁶⁷ Aan dit vereiste is voldaan, dit kan worden afgeleid uit het feit dat wanneer een docent gedurende een langere tijd niet kan werken in verband met ziekte, zwangerschapsverlof etc. een externe docent de werkzaamheden overneemt. Dit betreft een docent met een arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd ten behoeve van incidentele werkzaamheden (hierover nader paragraaf 3.3). Kortom de docent heeft dus geen vrijheid om zich te laten vervangen.

In welke vorm de werkgever loon mag uitkeren is bepaald in art. 7:617 BW. Dit betreft loon in de vorm van geld (lid 1 sub a), zoals het meest gebruikelijk is, maar ook een vijftal andere vormen (lid 1 sub b t/m e). Uit de concept-arbeidsovereenkomst van de Juridische Hogeschool Avans-Fontys vloeit voort dat de werknemer recht heeft op salaris. Dit salaris betreft een brutobedrag dat is gebaseerd op de functieschalen uit de cao-hbo en per kalendermaand wordt uitbetaald. De Juridische Hogeschool Avans-Fontys heeft dus gekozen voor loon in de vorm van geld. Er is dus voldaan aan het vereiste van loon uit art. 7:610 jo. 7:617 Bw.

⁶⁷ Van Drongelen en Fase 2005, p. 150-151.

In paragraaf 2.2.1.1 is er gekozen voor de beantwoording van de vraag of er sprake is van een gezagsverhouding het beoordelingskader voortvloeiend arrest Groen/Schoevers aan te houden. In deze paragraaf worden de stappen van dit beoordelingskader nagelopen en toegepast op de praktijksituatie binnen de Juridische Hogeschool Avans-Fontys. De vraag of de partijen, in casu de Juridische Hogeschool Avans-Fontys en de betreffende docent, de totstandkoming van een arbeidsovereenkomst beoogd hebben kan bevestigend worden beantwoord. Hierbij kan verwezen worden naar de interviews, waar geen van de docenten de constatering dat er sprake is van een arbeidsovereenkomst betwistte. Wanneer in boek 7 van het Burgerlijk Wetboek wordt gekeken, kan deze overeenkomst niet anders dan onder art. 610 geplaatst worden. Er kan dus worden geconcludeerd dat er sprake is van een arbeidsovereenkomst.

3.1.2 Tussenconclusie

Docenten werkzaam bij de Juridische Hogeschool Avans-Fontys hebben een arbeidsovereenkomst. Dit vloeit voort uit het feit dat aan de vereisten van arbeid, loon en een gezagsverhouding is voldaan. Dit betekent dat aan het eerste vereiste van art. 7 Aw is voldaan. Het betekent echter ook dat er mogelijk een afwijkend beding is opgenomen in de arbeidsovereenkomst. Daarom zal hierop in de volgende paragraaf nader worden ingegaan.

3.2 Afwijking van art. 7 in de arbeidsovereenkomst

Art. 7 Aw is een artikel van regelend recht. Dit betekent dat partijen hiervan kunnen afwijken indien zij dit overeenkomen. Deze afwijking kan blijkens de Memorie van Toelichting geschieden middels een beding in de arbeidsovereenkomst.⁶⁸ In de vorige paragraaf is de conclusie getrokken dat de docenten werkzaam bij de Juridische Hogeschool Avans-Fontys een arbeidsovereenkomst hebben met de Juridische Hogeschool Avans-Fontys. Om te bepalen in hoeverre art. 7 Aw van toepassing is op de werken die docenten vervaardigen, is het van belang om vast te stellen of er sprake is van een afwijkend beding.

Naast de hiervoor besproken individuele arbeidsovereenkomst is de cao-hbo van toepassing voor medewerkers van de Juridische Hogeschool Avans-Fontys. Uit art. B-1 van deze cao-hbo blijkt dat er sprake is van een standaard-cao, dit houdt in dat partijen hiervan in de individuele arbeidsovereenkomst niet mogen afwijken. In deze cao-hbo is in art. E-7 een bepaling opgenomen inzake de auteursrechten. Deze bepaling houdt in dat de rechten op het auteursrecht, voortvloeiend uit het vervaardigen van een werk van letterkunde, wetenschap of kunst in de zin van de Auteurswet toekomt aan de werkgever indien het vervaardigen door de werknemer in uitoefening van zijn functie geschiedt of wordt verricht ten behoeve van de werkgever.

Art. E-7 cao-hbo kent het auteursrecht op werken die de werknemer vervaardigt in uitoefening van zijn functie toe aan de werkgever. Van belang is hier dat het gaat om de uitoefening van de functie. Wanneer art. E-7 cao-hbo naast art. 7 Aw wordt gelegd, kan worden opgemerkt dat deze bepalingen nauwelijks afwijken. Voor de vraag of het auteursrecht toekomt aan de werkgever vormt de functieomschrijving van de werknemer blijkens art. E-7 cao-hbo het uitgangspunt. Uit de jurisprudentie bij art. 7 Aw blijkt dat de functieomschrijving voor de vraag of er sprake is van de bepaaldheid van een werk ook als uitgangspunt dient te worden genomen. In beide gevallen moet het vervaardigen van het werk voortvloeien uit de functieomschrijving van de werknemer. Deze bepaling in de cao-hbo is daarom geen afwijking van art. 7 Aw.

Ook van de werken die zijn vervaardigd ten behoeve van de werkgever maar niet voortvloeien uit de functieomschrijving komt het auteursrecht op basis van de bepaling

⁶⁸ *Kamerstukken II* 1911/12, 227, nr.3 p. 5 (MvT).

van art. E-7 cao-hbo toe aan de werkgever. Dit is het geval wanneer een werknemer een werk vervaardigd in opdracht van de werkgever. Ook hiermee wijkt art. A-7 cao-hbo niet af van art. 7 Aw. De theorie van art. 7 Aw zoals uiteengezet in paragraaf 2.2.1.2, en daarmee het stappenplan van M.H. Paapst, is daarom reeds van toepassing.

3.3 Bepaalde werken

Naar aanleiding van de interviews (te vinden in bijlage 3 bij dit onderzoeksrapport) die zijn gehouden met diverse docenten van de Juridische Hogeschool Avans-Fontys kan de conclusie worden getrokken dat er vier categorieën werken worden vervaardigd. Het betreft competentieboeken, opdrachten, toetsen, colleges, boeken en readers.

De basis voor de conclusie of de vervaardiging van zo'n werk onder art. 7 Aw valt is de functieomschrijving van de docenten. Om te bepalen of een werk is vervaardigd in de uitoefening van de functie is het van belang de functiebeschrijving van docenten te bekijken. Op grond van art. F-1 cao-hbo is door de Juridische Hogeschool Avans-Fontys een drietal functieomschrijvingen voor docenten vastgesteld. Deze functieomschrijvingen zijn docent 1, docent 2 en docent 3. Daarnaast kent de Juridische Hogeschool Avans-Fontys ook docenten die werkzaam zijn op basis van een arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd ten behoeve van incidentele werkzaamheden (hierna: IW-OOET contract). Deze docenten zijn, in tegenstelling tot docenten 1, docenten 2 en docenten 3, in dienst bij de Stichting Onderzoek- en Ontwikkelingsdiensten Eindhoven/Tilburg. Om deze reden zijn docenten die op basis van een IW-OOET contract lesgeven op de Juridische Hogeschool Avans-Fontys in dit onderzoeksrapport buiten beschouwing gelaten. De functieomschrijvingen zijn opgenomen in bijlage 4. Op deze plaats wordt volstaan met een verwijzing naar deze functieomschrijvingen, voor zover de omschrijving van belang is voor de vraag of de vervaardiging van het werk valt onder de functieomschrijving zal gebruik gemaakt worden van een aanhaling. In de subparagrafen 3.3.1 tot en met 3.3.4 is per werk met inachtneming van de omstandigheden, aan de hand van het stappenplan van M.H. Paapst beoordeeld wie het auteursrecht op het werk toekomt.

3.3.1 Competentieboeken, docentenhandleidingen, opdrachten en toetsen

Hoe komt de opdracht tot het maken van competentieboeken, de bijbehorende docentenhandleidingen, opdrachten en toetsen tot stand? Omdat het gehele onderwijsprogramma al officieel is vastgesteld, betreft het wijzigingen van dit programma. Over het algemeen komt het initiatief tot wijziging vanuit de docenten, maar het kan ook vanuit de directie komen. Voorbeelden van aanleiding tot wijziging van het onderwijsprogramma is een wetswijziging, een wijziging na aanleiding van evaluatie van het blok of een laag rendement. De beoogde wijziging wordt middels een ingevuld format (opgenomen als bijlage 5 bij dit onderzoeksrapport) aangereikt aan de onderwijscommissie. De OC gaat hierover in gesprek, met docenten en met elkaar en legt het voorstel uiteindelijk voor aan de directie. De directie dient het voorstel goed te keuren alvorens de docenten hiermee aan de slag kunnen. Het goedgekeurde voorstel, in de vorm van het ingevulde format is het uitgangspunt voor de werken die worden vervaardigd als gevolg van de wijziging van het onderwijsprogramma.

De functieomschrijving van de docenten die in het kader van de onderwijsontwikkeling van belang is, is als volgt:

docent 1: "initieert en realiseert onderwijsontwikkeling"⁶⁹

docent 2: "ontwerpt leerarrangementen en doet voorstellen voor onderwijsontwikkeling en innovatie van leerlijnen in teamverband"⁷⁰

⁶⁹ Overname uit functieomschrijving docent 1, te vinden in bijlage 3.

⁷⁰ Overname uit functieomschrijving docent 2, te vinden in bijlage 3.

docent 3: “levert bijdragen aan het samenstellen van (delen van) onderwijsprogramma’s, stelt leeractiviteiten, -middelen, modules bij en onderhoudt bestaand leermateriaal”⁷¹

3.3.1.1 Bepaaldheidsvereiste in ruime zin

Met betrekking tot de functieomschrijving kan worden opgemerkt dat deze afhankelijk van de functie ruim dan wel vrij specifiek is. Daarom dient er een onderscheid gemaakt te worden in de ruime functieomschrijvingen van docenten 1 en 2 en de meer specifieke functieomschrijving van een docent 3.

In de functieomschrijving van een docent 1 en 2 wordt gesproken over het realiseren van onderwijsontwikkeling dan wel ontwerpen van leerarrangementen. Nu het maken van een competentieboek, de bijbehorende docentenhandleiding, opdrachten en toetsen deel uitmaken van onderwijsontwikkeling en leerarrangementen kan worden gesteld dat deze werken onder de functieomschrijving vallen. Deze werken zijn echter in de functieomschrijving niet voldoende bepaald, nu de algemene omschrijving niet wordt afgebakend aan de hand van een speciaal vakgebied waarbinnen de docent dit moet doen. De docent is op grond van de functieomschrijving vrij in de keuze hoe hij de taak in de praktijk invult. Een competentieboek, de bijbehorende docentenhandleiding, opdrachten en toetsen zijn dus niet bepaaldsoortig aan de werken uit de functieomschrijving. Nu een vakgebied ontbreekt kan gesteld worden dat de functieomschrijving onvoldoende bepaald is, waardoor gekeken moet worden naar de enge interpretatie van het bepaaldheidsvereiste.

De functieomschrijving van een docent 3 is daarentegen specifiekier nu er gesproken wordt van het onderhoud van bestaand leermateriaal. Deze functieomschrijving impliceert dat de docent een bijdrage dient te leveren aan diverse werken. In de taakomschrijving is echter geen speciaal vakgebied aangeduid waarbinnen de docent zijn werkzaamheden dient te verrichten. Daarom kan ook op deze plaats worden gesproken van onvoldoende bepaaldheid van de functieomschrijving, waardoor deze werken niet bepaaldsoortig zijn aan hetgeen opgenomen in de functieomschrijving.

3.3.1.2 Bepaaldheidsvereiste in enge zin

Omdat de werken niet op grond van het bepaaldheidsvereiste in ruime zin kunnen worden geplaatst onder het bepaaldheidsvereiste dient gekeken te worden of de werkgever een uitdrukkelijke en voldoende bepaalde opdracht geeft aan de docenten. Zoals uiteengezet wordt een voorstel tot onderwijsontwikkeling middels een format ingediend. Het format wordt zo specifiek mogelijk ingevuld, hieruit blijkt op welk vak en welke onderwerpen de werken die op grond van de ontwikkelopdracht vervaardigd worden. Daarnaast wordt voor zover mogelijk ook aangegeven welke producten opgeleverd zullen worden, zoals competentieboeken, docentenhandleidingen, opdrachten en toetsen. Wanneer de directie dit goedkeurt komt een ontwikkelopdracht tot stand. De onvoldoende bepaalde functieomschrijving wordt dus middels de uiteindelijke ontwikkelopdracht voldoende door de Juridische Hogeschool Avans-Fontys aangevuld, in de zin van een uitdrukkelijke en voldoende bepaalde opdracht. Er wordt voldaan aan het bepaaldheidsvereiste in enge zin.

3.3.1.3 Conclusie competentieboeken, docentenhandleidingen, opdrachten en toetsen

De functieomschrijvingen van de docenten zijn onvoldoende bepaald, als gevolg waarvan niet voldaan is aan het bepaaldheidsvereiste in ruime zin. Door het feit dat de docenten deze werken maken aan de hand van de ontwikkelopdracht die is goedgekeurd door de directie, kan wel voldaan worden aan het bepaaldheidsvereiste in enge zin. Het

⁷¹ Overname uit functieomschrijving docent 3, te vinden in bijlage 3.

auteursrecht op competentieboeken, docentenhandleidingen, opdrachten en toetsen ligt op grond van art. 7 Aw bij de Juridische Hogeschool Avans-Fontys.

3.3.2 Readers

De totstandkoming van readers vloeit tevens voort uit de onderwijsontwikkeling. Het gaat op deze plaats dus om hetzelfde onderdeel van de functieomschrijving als in paragraaf 3.3.1. In tegenstelling tot competentieboeken, docentenhandleidingen, opdrachten en toetsen is het vooraf niet aan te geven of een reader samengesteld dient te worden. Readers komen tot stand wanneer blijkt dat er geen studieboeken beschikbaar zijn die, naar mening van de vakgroep, goed zijn om als verplichte literatuur voor te schrijven.

3.3.2.1 Bepaaldheidsvereiste in ruime zin

Voor de uitwerking van het bepaaldheidsvereiste in enge zin kan aan de hand van de functieomschrijving worden verwezen naar paragraaf 3.3.1.1. Uit deze paragraaf vloeide voort dat de functieomschrijvingen van de docenten onvoldoende bepaald zijn. Het maken van een reader valt wel te plaatsen onder de onderwijsontwikkeling in de functieomschrijving. Omdat de functieomschrijving heel ruim is en er geen kaders gesteld worden middels het opnemen van een speciaal vakgebied, kan er geen sprake zijn van bepaaldsoortigheid.

3.3.2.2 Bepaaldheidsvereiste in enge zin

Omdat er niet voldaan is aan het bepaaldheidsvereiste in ruime zin dient gekeken te worden of de werkgever de werknemer een uitdrukkelijke en voldoende bepaalde opdracht geeft aan de docenten. Dit is echter niet het geval. Het maken van een reader vloeit niet voort uit de ontwikkelopdracht en komt daarom op eigen initiatief tot stand. Het maken van een reader kan daarom niet geplaatst worden onder het bepaaldheidsvereiste. Omdat hier al is vastgesteld dat er geen opdracht bestaat tot het vervaardigen van een reader is het niet nodig de derde stap van het stappenplan van M.H. Paapst te bekijken.

3.3.2.3 Conclusie readers

Omdat er niet voldaan is aan het bepaaldheidsvereiste in ruime zin, in enge zin en de conclusies tot stand komen op eigen initiatief van de docent, dient hier tot de conclusie gekomen te worden dat de docenten zelf het auteursrecht bezitten op de readers. Nu het hier gaat om verzamelwerken bezit de docent slechts het auteursrecht op de reader, het auteursrecht op de teksten waarvan gebruik gemaakt wordt blijven bij de oorspronkelijk auteursrechthebbende liggen (art. 5 lid 1 Aw).

3.3.3 Colleges

Er is voor gekozen om de ruime term colleges te gebruiken. Hieronder wordt verstaan alle werken die hieruit voortvloeien, PowerPointpresentaties en een audio- of video-opname van het college. In deze paragraaf wordt bepaald wie het auteursrecht op de inhoud van colleges toekomt.

In de functieomschrijving zijn colleges terug te vinden onder het kopje onderwijsuitvoering, de docenten dienen inspirerend en interactief onderwijs voor te bereiden en te verzorgen.⁷²

3.3.3.1 Bepaaldheidsvereiste in ruime zin

In de functieomschrijving van de docenten wordt gesproken over het voorbereiden en verzorgen van onderwijs. Het ontwikkelen van de inhoud voor een werk- of hoorcollege vloeit dus voort uit de functieomschrijving. Echter in de functieomschrijving wordt niet aangegeven dat de docent werken dient te vervaardigen. Daarnaast is aan de functieomschrijving ook geen kader gesteld middels het aangeven van het speciale

⁷² Overname uit functieomschrijvingen van docent 1, 2 en 3, te vinden in bijlage 3.

vakgebied van de docent. Een PowerPointpresentatie is dus in de functieomschrijving niet voldoende bepaald. Daarom dient gekeken te worden naar de enge interpretatie van het bepaaldheidsvereiste.

3.3.3.2 Bepaaldheidsvereiste in enge zin

In de praktijk bestaan regels omtrent het vervaardigen van een college. Zo is er een limiet gesteld aan het aantal sheets dat een docent mag gebruiken. In de praktijk is het maken van het werk dus nader ingevuld, waaruit blijkt dat de werkgever bevoegd is inhoudelijke instructies te geven met betrekking tot de colleges. Voldaan is aan het bepaaldheidsvereiste in enge zin. Daarnaast vormen de leerdoelen het kader voor de inhoud waaromtrent de docent het college dient te verzorgen.

3.3.3.3 Conclusie colleges

Het auteursrecht op de inhoud van colleges, waaronder PowerPointpresentaties, komt toe aan de Juridische Hogeschool. Wanneer er een opname gemaakt wordt van deze colleges is de WNR van toepassing. Op grond van art. 2 lid 1 sub a en b jo. art. 1 onder a WNR dient hiervoor toestemming gevraagd te worden aan de docent. Echter op grond van art. 3 VNW mag de Juridische Hogeschool Avans-Fontys als werkgever beslissingen nemen omtrent de exploitatie indien er voldoende verband is tussen de uitvoering en het dienstverband.⁷³ Dit ziet echter op gevallen waarin de Juridische Hogeschool Avans-Fontys de opname zelf wil exploiteren, wanneer een derde het werk openbaar wil maken of vereenvoudigen dient hier de docent over te beslissen.⁷⁴

3.3.4 Boeken

Binnen de Juridische Hogeschool Avans-Fontys worden nooit opdrachten gegeven tot het schrijven van een studieboek. De studieboeken die worden geschreven komen dus ten allen tijde tot stand op eigen initiatief van de docent. De studieboeken die de docenten schrijven hebben altijd een onderwerp gerelateerd aan het vak waarin de docent is gespecialiseerd. Een voorbeeld hiervan is dat een docent argumentatieleer aan de Juridische Hogeschool Avans-Fontys een studieboek schrijft met betrekking tot juridisch argumenteren. Deze boeken worden echter niet altijd specifiek voor de Juridische Hogeschool Avans-Fontys geschreven.

Ook bij de vraag of het schrijven van deze boeken onder de functieomschrijving van de docent te plaatsen is, is het kopje onderwijsontwikkeling uit de functieomschrijving van belang. Een relevante omschrijving is echter slechts te vinden in de functieomschrijving van docent 1 en houdt in dat de docent gehouden is een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling, toepassing en verspreiding van kennis.⁷⁵ Hieruit is direct al de conclusie te trekken dat het schrijven van een studieboek door een docent 2 of 3 niet onder de functieomschrijving te plaatsen is en deze dus zelf het auteursrecht op deze boeken bezit, tenzij er sprake is van een uitdrukkelijk gegeven opdracht (iets wat in de praktijk niet voorkomt).

3.3.4.1 Bepaaldheidsvereiste in ruime zin

In de functieomschrijving van een docent 1 wordt gesproken over het leveren van een bijdrage aan de verspreiding van kennis. Over het algemeen kan gesteld worden dat middels het schrijven van een studieboek een bijdrage wordt geleverd aan de verspreiding van kennis. De vraag is echter of het werk voldoende bepaald is in de functieomschrijving. De functieomschrijving is een brede, nu de docent een zekere mate van vrijheid toekomt aan de invulling van verspreiding van kennis. Uit deze functieomschrijving vloeien echter geen werken voort die tot stand dienen te komen

⁷³ Spoor, Verkade en Visser 2005, p. 659.

⁷⁴ Spoor, Verkade en Visser 2005, p. 660.

⁷⁵ Overname uit functieomschrijvingen van docent 1, te vinden in bijlage 3.

gedurende de dienstbetrekking. Er is hier dus geen sprake van vormvrijheid van de docent bij de verspreiding van kennis, dit is bijvoorbeeld het geval wanneer de docent zelf kiest of hij een reader of een boek vervaardigt. Er is hier echter sprake van volledige vrijheid in de keuze of hij al dan niet een werk tot stand brengt. De vraag of een boek dus bepaaldsoortig is aan de werken uit de functieomschrijving dient daarom ontkennend beantwoord te worden. Tot de conclusie dient te worden gekomen dat de functieomschrijving onvoldoende bepaald is, als gevolg waarvan slechts middels de enge interpretatie van het bepaaldheidsvereiste of een uitdrukkelijk gegeven opdracht het auteursrecht op grond van art. 7 Aw aan de Juridische Hogeschool Avans-Fontys kan toekomen.

3.3.4.2 Bepaaldheidsvereiste in enge zin

Nu de functieomschrijving onvoldoende bepaald is, maar het schrijven van een studieboek wel kan worden geplaatst onder het leveren van een bijdrage aan de verspreiding van kennis, kan toch aan het bepaaldheidsvereiste zijn voldaan. Dit is het geval wanneer het werk voldoende door de werkgever is bepaald. Er zou hier dus sprake moeten zijn van een opdracht tot het schrijven van een boek. Een opdracht tot totstandbrenging van een boek is echter achterwege gebleven, nu boeken op eigen initiatief tot stand zijn gekomen. Er is dus tevens niet voldaan aan het bepaaldheidsvereiste in enge zin. Omdat op deze plaats al is vastgesteld dat de boeken tot stand komen op eigen initiatief van de docent, is het onnodig stap drie, de vraag of en sprake is van een uitdrukkelijke opdracht dan wel tijdelijke wijziging van de arbeidsovereenkomst, te behandelen.

3.3.4.3 Conclusie boeken

Omdat er niet voldaan is aan het bepaaldheidsvereiste in ruime zin, in enge zin en de boeken ten allen tijde tot stand komen op eigen initiatief van de docent, dient hier tot de conclusie gekomen te worden dat de docent 1 zelf het auteursrecht bezit. Ook een docent 2 en 3 bezit het auteursrecht op boeken die zij schrijven, nu dit niet onder hun taakomschrijving kan worden geplaatst. Een uitzondering is wanneer de Juridische Hogeschool Avans-Fontys hier een uitdrukkelijke opdracht voor geeft.

3.5 Eindconclusie

Nu er niet op voorhand met zekerheid te zeggen is hoe de rechter zal toetsen, gebruikmakend van het ruime of enge bepaaldheidsvereiste, is niet geheel met zekerheid te concluderen wie het auteursrecht op de werken toekomt. Aan de hand van het stappenplan van M.H. Paapst, met inachtneming van relevante jurisprudentie, is in dit hoofdstuk tot de conclusie gekomen dat slechts het auteursrecht op readers en boeken niet toekomt aan de Juridische Hogeschool Avans-Fontys, nu niet voldaan is aan het bepaaldheidsvereiste. Het auteursrecht op de overige werken komt toe aan de Juridische Hogeschool Avans-Fontys op grond van het bepaaldheidsvereiste in enge zin, nu de functieomschrijvingen erg ruim zijn en niet begrenst zijn door een speciaal vakgebied.

Met betrekking tot de colleges kan worden opgemerkt dat docenten naburig rechthebbenden zijn, dit betekent dat zij toestemming dienen te verlenen wanneer een derde gebruik wil maken van de opname. De Juridische Hogeschool Avans-Fontys is daarnaast als werkgever vrij om de opname te exploiteren.

Hoofdstuk 4: Verkrijging van het auteursrecht

Uit het vorige hoofdstuk blijkt dat de Juridische Hogeschool Avans-Fontys niet altijd auteursrechthebbende is op werken die gemaakt worden door docenten die voor haar werkzaam zijn. Het verkrijgen van het auteursrecht op deze werken kan voor de Juridische Hogeschool Avans-Fontys gunstig zijn. Wanneer de Juridische Hogeschool Avans-Fontys het auteursrecht van de werken bezit, mag zij de werken als enige openbaar maken en verveelvoudigen. Hiermee kan worden voorkomen dat docenten de werken ook buiten de Juridische Hogeschool Avans-Fontys kunnen worden gebruikt. In dit hoofdstuk zijn de wijzen van verkrijging van het auteursrecht, met het juridisch kader en eventuele praktijksituaties uiteengezet. Aan de hand van deze uiteenzetting wordt het hoofdstuk afgesloten met een aanbeveling aan de Juridische Hogeschool Avans-Fontys.

4.1 Overdracht auteursrecht

Een in de wet geregelde wijze van verkrijging van het auteursrecht is te vinden in art. 2 Aw. Het gaat hier om de overdracht van de exploitatierechten. Op grond van dit artikel is het mogelijk om het auteursrecht geheel of gedeeltelijk over te dragen aan een ander. De docent kan, omdat hij auteursrechthebbende is, het auteursrecht dus overdragen aan de Juridische Hogeschool Avans-Fontys. Overdracht van het auteursrecht geschiedt krachtens art. 3:95 BW en vereist daarom levering, een geldige titel en beschikkingsbevoegdheid. Art. 2 lid 2 Aw bepaalt dat levering dient te geschieden door een akte. Dit kan een authentieke, een door de notaris opgestelde, of een onderhandse, een tussen partijen zelf opgemaakte, akte zijn. Uit de akte moet duidelijk blijken dat de docent het auteursrecht wil overdragen aan de Juridische Hogeschool Avans-Fontys, daarnaast dient hij de akte te ondertekenen.⁷⁶ Het feit dat de wet voor levering een akte voorschrijft maakt dat vereist is dat het goed ten tijde van de levering in voldoende mate door de akte wordt bepaald (art. 3:84 lid 2 jo. 6:227 BW).⁷⁷ Van voldoende bepaalbaarheid is sprake indien naar objectieve maatstaven, eventueel achteraf, vast te stellen is op welk goed de levering ziet.⁷⁸

4.1.1 Gehele of gedeeltelijke overdracht

Bij de overdracht van het auteursrecht kan er voor gekozen worden om het gehele auteursrecht over te dragen of slechts een deel, dit vloeit voort uit art. 2 Aw waar wordt gesproken over een gehele of gedeeltelijke overdracht. Vanwege deze mogelijkheid heeft de wetgever in het tweede lid van art. 2 Aw opgenomen dat de overdracht alleen die bevoegdheden bevat die zijn vermeld in de akte of uit de strekking van de titel voortvloeien. Vereist is dus dat in de akte duidelijk wordt aangegeven wat er precies wordt overgedragen, het gehele auteursrecht of slechts delen. Voorbeelden van gedeeltelijke overdracht zijn:

- splitsing naar openbaarmakings- en verveelvoudigingswijzen;
- splitsing naar branche, distributiekanaal of gebruiksomgeving
- territoriale splitsing;
- beperking in tijdsduur;
- onderdelen werk; en
- kwantitatieve beperkingen.⁷⁹

Uiteenzetting van de verschillende wijzen van gedeeltelijke overdracht is niet van belang. De reden waarom de Juridische Hogeschool Avans-Fontys het auteursrecht wil verkrijgen is dat de auteur het werk niet buiten de Juridische Hogeschool Avans-Fontys om kan gebruiken. Met geen van deze vormen van gedeeltelijke overdracht van het auteursrecht

⁷⁶ Spoor, Verkade en Visser 2005, p. 422-423.

⁷⁷ Heisterkamp en Reehuis, 2012, p. 86.

⁷⁸ Heisterkamp en Reehuis, 2012, p. 86.

⁷⁹ Spoor, Verkade en Visser 2005, p. 428-430.

wordt dit doel gerealiseerd. Voor de Juridische Hogeschool Avans-Fontys is dus gehele overdracht van het auteursrecht de beste keuze.

4.1.2 Levering bij voorbaat

Art. 3:97 lid 1 Bw maakt het mogelijk om een goed te leveren voordat het daadwerkelijk bestaat. Deze bepaling kan erg handig zijn wanneer de Juridische Hogeschool Avans-Fontys de docenten bij indiensttreding al hun auteursrechten op werken die zij gedurende hun dienstverband gaan maken, wil laten overdragen. De overdracht van het auteursrecht komt met de levering bij voorbaat nog niet tot stand, omdat de docent op dat moment nog geen auteursrecht heeft. De overdracht komt pas tot stand wanneer voldaan is aan het vereiste van beschikkingsbevoegdheid, dus wanneer de docent normaliter zelf auteursrechthebbende zou zijn op het werk. Op dat moment krijgt de Juridische Hogeschool Avans-Fontys het auteursrecht. Bij levering bij voorbaat dient het goed in voldoende mate in de akte te worden bepaald. Ook hier geldt dat er sprake is van voldoende bepaalbaarheid indien naar objectieve maatstaven, eventueel achteraf, vast te stellen is op welk goed de levering ziet.⁸⁰

4.1.3 Voor- en nadelen van overdracht exploitatierechten

De voordelen van overdracht van exploitatierechten is het feit dat de Juridische Hogeschool Avans-Fontys hierdoor de nieuwe rechthebbende wordt. De docent komt dan, buiten zijn persoonlijkheidsrechten, geen rechten meer toe met betrekking tot het werk. De Juridische Hogeschool Avans-Fontys kan hierdoor goed regelen wie wel gebruik mag maken van het materiaal en wie niet.

Het nadeel is echter dat het docenten niet stimuleert studieboeken te schrijven, wanneer zij hier zelf het auteursrecht niet hebben. Zij kunnen niet zelf meer beslissen of het alleen binnen de Juridische Hogeschool Avans-Fontys gebruikt mag worden of ook op andere onderwijsinstellingen. Uit de interviews bleek ook dat docenten het erg belangrijk vinden het auteursrecht op studieboeken te bezitten. Er wordt zelfs aangegeven dat ze geen studieboeken meer zouden schrijven wanneer zij niet zelf het auteursrecht bezitten. In het kader van het leveren van goed onderwijs is dit niet erg bevorderlijk, omdat docenten die studieboeken schrijven dit in beginsel voor de Juridische Hogeschool Avans-Fontys doen.

4.2 Licentie

Een andere wijze waarop de Juridische Hogeschool Avans-Fontys de exploitatierechten op werken kan verkrijgen is middels een exclusieve licentie. Met een exclusieve licentie geeft de docent aan de Juridische Hogeschool Avans-Fontys toestemming om het werk openbaar te maken en te verveelvoudigen. De docent daarentegen mag deze bevoegdheden niet verlenen aan een ander.⁸¹ Het verschil met het overdragen van het auteursrecht ligt in het feit dat de licentiegever het auteursrecht niet verliest, slechts zijn uitsluitend recht wordt opgeheven. Daarnaast behoudt hij zijn bevoegdheid tot verdere exploitatie van het afgedragen recht, hoewel de strekking van de licentieovereenkomst anders kan bepalen.⁸²

Het verlenen van een exclusieve licentie mag vormloos geschieden, dit betekent dat niet vereist is dat het op enige wijze op papier is gesteld. Een mondelinge of stilzwijgende afspraak is ook toegestaan.⁸³

⁸⁰ Heisterkamp en Reehuis, 2012, p. 254; Rb Amsterdam 15 oktober 2008, *LJN* BG3857.

⁸¹ Spoor, Verkade en Visser 2005, p. 436.

⁸² Spoor, Verkade en Visser 2005, p. 438; HR 20 maart 1992, *NJ* 1992, 563.

⁸³ Spoor, Verkade en Visser 2005, p. 436.

4.2.1 Licentie bij voorbaat

De vraag is in hoeverre een licentie kan worden verleend bij indiensttreding van een docent, zonder dat de werken waarop het auteursrecht rust reeds bestaan. Voor beantwoording van die vraag is het van belang om te beoordelen of art. 2 lid 2 Aw analoog dient te worden toegepast op licenties. Hierover is nog geen eenduidig standpunt uit de jurisprudentie op te maken, daarom kan voor de uitleg van een licentieovereenkomst beter gekozen worden voor het Haviltex-criterium.⁸⁴ Het Haviltex-criterium is namelijk een algemeen criterium dat geldt voor alle overeenkomsten, het houdt in dat er voor de uitleg van een overeenkomst niet slechts gekeken dient te worden naar de zuiver taalkundige uitleg, maar ook de betekenis die de partijen in de gegeven omstandigheden redelijkerwijs aan de overeenkomst mochten toekennen en wat ze, op basis daarvan, van elkaar mochten verwachten.

Bij het opstellen van de overeenkomst tot exclusieve licentie van de exploitatierechten op studieboeken en readers dient dus nauwkeurig omschreven te worden van welke werken de Juridische Hogeschool Avans-Fontys de exploitatierechten in licentie wil verkrijgen. Op deze wijze wordt een discussie omtrent de inhoud van de overeenkomst voorkomen.

4.2.2 Voor- en nadelen van exclusieve licentie

De voordelen van een exclusieve licentie is het feit dat docenten geen afstand hoeven te doen van het auteursrecht. Dit komt tegemoet aan de opmerkingen die docenten maken met betrekking tot het feit dat zij geen boeken meer schrijven wanneer ze zelf het auteursrecht niet bezitten. Slechts tegenover de Juridische Hogeschool Avans-Fontys doet hij afstand van zijn uitsluitend recht. Dit heeft als gevolg dat hij het werk verder kan blijven exploiteren, tenzij uit de strekking van de licentieovereenkomst iets anders blijkt.

Het nadeel van een exclusieve licentie is dat het beoogde doel van de verkrijging van de exploitatierechten niet geheel wordt vervuld. De Juridische Hogeschool Avans-Fontys wil voorkomen dat docenten het werk kunnen exploiteren, dit is onder een exclusieve licentie echter wel toegestaan, tenzij uit de overeenkomst anders blijkt. Nu verkrijging van de exploitatierechten middels een exclusieve licentie vormloos kan geschieden kan dit erg lastig zijn voor de bepaling of uit de overeenkomst anders blijkt. Daarom is het beter toch te kiezen voor het opstellen van een overeenkomst. Wanneer daarvoor wordt gekozen, maakt het geen verschil meer met de overdracht van de auteursrechten.

4.3 Afstand persoonlijkheidsrechten

Wanneer de exploitatierechten op de werken die gemaakt zijn door docenten worden overgedragen aan de Juridische Hogeschool Avans-Fontys, komt met overdracht van de exploitatierechten de docent nog wel persoonlijkheidsrechten toe. De persoonlijkheidsrechten zijn niet overdraagbaar, maar hier kan de docent wel afstand van doen.

De persoonlijkheidsrechten die de maker toekomen zijn:

1. het recht zich te verzetten tegen openbaarmaking van het werk zonder vermelding van zijn naam of andere aanduiding als maker;
2. het recht zich te verzetten tegen de openbaarmaking van het werk onder een andere naam dan de zijne, alsmede tegen het aanbrengen van enige wijziging in de benaming van het werk of in de aanduiding van de maker, voor zover deze op of in het werk voorkomen, dan wel in verband daarmee zijn openbaar gemaakt;
3. het recht zich te verzetten tegen elke andere wijziging in het werk,
4. het recht zich te verzetten tegen elke misvorming, verminking of andere aantasting van het werk, welke nadeel zou kunnen toebrengen aan de eer of de naam van de maker of aan zijn waarde in deze hoedanigheid

⁸⁴ HR 13 maart 1981, NJ 1981, 635.

Afstand kan plaatsvinden middels een overeenkomst met de wederpartij, waarin bepaald wordt dat de wederpartij handelingen mag verrichten in strijd met de persoonlijkheidsrechten.⁸⁵ Er wordt dus niet echt afstand gedaan, maar slechts jegens de Juridische Hogeschool Avans-Fontys kan de docent zich dan niet langer op deze rechten beroepen.

Omdat in het eerste hoofdstuk gekozen is voor de aanhang van de grammaticale interpretatie voor de beoordeling wie de persoonlijkheidsrechten toekomt in het geval dat de Juridische Hogeschool Avans-Fontys op grond van art. 7 Aw auteursrechthebbende op een werk is, is het niet nodig om in dat geval ook de docent afstand te laten doen van zijn persoonlijkheidsrechten.

Het voordeel van het afstand doen van de persoonlijkheidsrechten door de docent is dat de docent in het geheel geen rechten meer heeft met betrekking tot het werk. De Juridische Hogeschool Avans-Fontys mag dan buiten exploiteren zonder toestemming ook onder andere wijzigingen aanbrengen in het werk en hoeft de docent niet als maker te vermelden.

Nadelen heeft de afstand van de persoonlijkheidsrechten voor de Juridische Hogeschool Avans-Fontys niet. Gezien de kritiek op verkrijging van het auteursrecht op werken van docenten, kan de Juridische Hogeschool Avans-Fontys het met behoudt van de persoonlijkheidsrechten de docenten wellicht tegemoet komen. Waardoor het beter kan zijn te beslissen de docent zijn persoonlijkheidsrechten te laten behouden, nu afstand tevens niet noodzakelijk is voor het doel van de verkrijging van het auteursrecht.

4.4 Overdracht naburige rechten

Omdat in hoofdstuk 3 geconcludeerd is dat de docenten die colleges verzorgen naburig rechthebbende zijn op de opnamen van deze colleges, kan het voor de Juridische Hogeschool Avans-Fontys handig zijn ook deze rechten te verkrijgen. Dit is mogelijk middels overdracht van de naburige rechten op grond van art. 9 WNR. Voor de overdracht gelden dezelfde eisen als voor de overdracht van het auteursrecht.

Ook kan hier gekozen worden voor een licentie, hier wordt echter wel afgeweken van de regels inzake licenties met betrekking tot het auteursrecht. Licenties kunnen niet vormloos gegeven worden, maar slechts bij akte. Voor verdere uitwerking van de akte gelden dezelfde regels als voor een overdrachtsakte.⁸⁶

Met betrekking tot de voor- en nadelen van overdracht en licentie gelden dezelfde als bij overdracht en licentie van de exploitatierechten. Op een punt wijkt dit af, nu de licentie voor naburige rechten niet vormloos mag geschieden wordt geen gevaar gelopen dat er problemen ontstaan bij de uitleg van de overeenkomst. Ook hier geldt dat nu er toch een akte opgesteld dient te worden, er voor de totstandkoming geen verschil meer is waardoor beter gekozen kan worden voor overdracht.

Het voordeel van de verkrijging van de naburige rechten is het feit dat de colleges deel uitmaken van het onderwijsprogramma van de Juridische Hogeschool Avans-Fontys. Wanneer zij de exploitatierechten bezit van deze opnames kan ze zelf bepalen aan wie ze het wel en aan wie ze het niet wil laten zien. Dit heeft als voordeel dat het niet zonder dat het kenbaar is, de opname bij een andere onderwijsinstelling belandt. Het voordeel boven een licentie is dat het zeker is dat de docent middels overdracht geen exploitatierechten meer toekomt en alles dus via de Juridische Hogeschool Avans-Fontys loopt.

⁸⁵ Spoor, Verkade en Visser 2005, p. 359.

⁸⁶ Spoor, Verkade en Visser 2005, p. 674.

Een nadeel kent de verkrijging van de naburige rechten voor de Juridische Hogeschool Avans-Fontys niet.

4.5 Conclusie

De Juridische Hogeschool Avans-Fontys heeft twee mogelijkheden om de exploitatierechten op studieboeken en readers gemaakt door docenten te verkrijgen. Enerzijds middels overdracht van het auteursrecht, dan wordt de Juridische Hogeschool Avans-Fontys zelf auteursrechthebbende op deze werken. Anderzijds kan de docent de exploitatierechten op de werken in exclusieve licentie geven aan de Juridische Hogeschool Avans-Fontys. De docent blijft dan zelf auteursrechthebbende, maar zijn uitsluitend recht tot exploitatie wordt opgeheven.

Wanneer de exploitatierechten zijn overgedragen aan de Juridische Hogeschool Avans-Fontys, komt de docent nog wel de persoonlijkheidsrechten uit art. 25 Aw toe. Hieromtrent kan de docent middels een overeenkomst met de Juridische Hogeschool Avans-Fontys afspreken zich niet langer jegens hen op deze rechten te kunnen beroepen. Hij kan dus afstand doen van deze rechten.

Wanneer het gaat om een opname van een college komt de docent als naburig rechthebbende de exploitatierechten toe zoals bepaald in de WNR. Het is mogelijk dat de docent deze rechten afstaat aan de Juridische Hogeschool Avans-Fontys, enerzijds middels overdracht op grond van art. 9 VNW anderzijds middels een licentie.

Hoofdstuk 5: Het gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal door docenten

Buiten het feit dat docenten van de Juridische Hogeschool Avans-Fontys zelf materiaal tot stand brengen waarop auteursrecht rust, maken zij ook gebruik van materiaal dat door een ander is vervaardigd. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op welke wijze docenten van de Juridische Hogeschool Avans-Fontys gebruik maken van auteursrechtelijk beschermd materiaal. Deze inventarisatie is gemaakt aan de hand van een vragenlijst (te vinden in bijlage 6) die toegestuurd is aan vierentachtig docenten, waarvan drieënvijftig docenten (63%) heeft gereageerd (de resultaten zijn te vinden in bijlage 7). Uit dit onderzoek blijkt dat tweeënvijftig van de drieënvijftig respondenten wel eens gebruik maakt van auteursrechtelijk beschermd materiaal. De resultaten van dit onderzoek vormen de basis voor de uiteenzetting van het juridisch kader.

5.1 Gebruiksvormen op basis van enquête

Maar liefst 98% van de docenten die aangeeft wel eens auteursrechtelijk beschermd materiaal te gebruiken, geeft aan daarvan gebruik te maken tijdens colleges. 60% van hen gebruikt tekst, en 96% afbeeldingen, illustraties, foto's en/of audio- en videomateriaal.

Gerelateerd aan het gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal in colleges, met name hoorcolleges, is het gebruik van het auteursrechtelijk beschermd materiaal in PowerPointpresentaties. Maar liefst 88% van de docenten die aangeeft gebruik te maken van auteursrechtelijk beschermd materiaal neemt dit op in een PowerPointpresentatie die ter ondersteuning van het college dient. Van die 88% plaatst 84% deze presentatie ook op Blackboard. De docent kan deze PowerPointpresentaties integraal plaatsen, dit betekent dat er ten opzichte van de versie die in de colleges gebruikt wordt geen wijzigingen zijn aangebracht. Een andere optie is dat zij alvorens het plaatsen op Blackboard wel een wijziging aanbrengen. Meer dan de helft van de docenten (58%) plaatst het in gewijzigde vorm, de overige 42% plaatst het integraal.

Bijna de helft (48%) van de docenten stelt readers samen, 92% van deze docenten neemt in deze readers teksten over. Dit kan een volledige overname zijn of een gedeeltelijke overname. In het kader van de enquête is een simpele definitie gegeven aan een gedeeltelijke overname, hieronder valt alles wat niet een gehele overname betreft. Een gehele overname uit een boek betreft meer dan 1 hoofdstuk en bij (tijdschrift-)artikelen is dit het gehele artikel. Uit de vragenlijst blijkt dat 61% van de overnames een gedeeltelijke overname betreft. Van de 48% van de docenten die readers samenstelt, neemt 8% (2 docenten) geen teksten over, dit kan het geval zijn als de reader uit eigen tekst bestaat. Naast tekst wordt er ook gebruik gemaakt van afbeeldingen en foto's in readers, 32% maakt hier wel eens gebruik van.

De docenten die geen gebruik maken van teksten van een ander in de readers, plaatsen deze op Blackboard. Opgemerkt dient echter te worden dat een van hen wel gebruik maakt van auteursrechtelijk beschermd materiaal in de vorm van een afbeelding of foto. Van de docenten die wel gebruik maken van tekst van anderen plaatst slechts een van hen de reader op Blackboard.

De vierde wijze waarop docenten gebruiken van tekst is middels het uitdelen van kopieën aan studenten, 44% maakt hiervan wel eens gebruik. De definitie die in de vragenlijst aan kopieën is gegeven is: het proces van een papieren origineel naar een papieren kopie zonder tussentijdse opslag. Alle docenten doen dit incidenteel, minder dan 2 keer per vak per blok.

Tot slot geeft slechts 5,7% aan wel eens samenvattingen te maken die beschikbaar gesteld worden aan studenten.

In de vragenlijst werd docenten de mogelijkheid geboden middels een open vraag aan te geven op welke wijzen zij verder gebruik maken van auteursrechtelijk beschermd materiaal. Hieruit vloeien geen andere gebruiksvormen voort.

5.2 Gebruiksvormen op basis van interviews

Uit de vragenlijst vloeide onder 'overig' geen nieuwe gebruiksvormen voort, in de interviews bleek dat er wel meer gebruiksvormen zijn. Zo wordt er gebruik gemaakt van auteursrechtelijk beschermde teksten in competentieboeken, docenten maken bijvoorbeeld gebruik van opdrachten uit studieboeken, die nemen zij of integraal over of in gewijzigde vorm. In competentieboeken wordt ook gebruik gemaakt van afbeeldingen, illustraties en foto's. Daarnaast worden er wel eens gedeelten van studieboeken geplaatst op Blackboard, bijvoorbeeld wanneer een boek niet tijdig leverbaar is.

5.3 Conclusie

Aan de hand van de vragenlijst en de uitwerkingen in paragraaf 5.1 tot en met 5.6 kan het onderstaande overzicht worden vastgesteld van gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal door docenten.

Tekst en beeldmateriaal	Audio- en videomateriaal
In de fysieke leeromgeving	In de fysieke leeromgeving
In de digitale leeromgeving	In de digitale leeromgeving
In readers	
In competentieboeken, opdrachten en toetsen	

Figuur 1: Overzicht wijzen waarop gebruik gemaakt wordt van auteursrechtelijk beschermd materiaal.

Hoofdstuk 6: Juridisch kader gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal

Buiten het feit dat docenten van de Juridische Hogeschool Avans-Fontys zelf materiaal tot stand brengen waarop auteursrecht rust, maken zij ook gebruik van materiaal dat door een ander is vervaardigd. Bij het gebruik van dit materiaal dient men de uit art. 1 Aw voortvloeiende rechten van de auteursrechthebbende in acht te nemen. In hoofdstuk 2 is al gesproken over de exploitatierechten en persoonlijkheidsrechten die de auteursrechthebbende toekomt. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de wijze waarop derden rechtmatig met deze rechten om kunnen gaan. Op deze manier wordt het kader geschetst, aan de hand waarvan kan worden beoordeeld op welke wijze docenten van de Juridische Hogeschool Avans-Fontys dienen te handelen wanneer zij, op de uit hoofdstuk 5 voortvloeiende wijzen, gebruik maken van auteursrechtelijk beschermd materiaal.

6.1 Hoofregel gebruik auteursrechtelijk beschermd materiaal

De hoofregel die voortvloeit uit art. 1 Aw houdt in dat voor verveelvoudiging en openbaarmaking van auteursrechtelijk beschermd materiaal toestemming nodig is van de auteursrechthebbende (zie ook paragraaf 2.1). Deze toestemming dient steeds voor ieder gebruik afzonderlijk gevraagd te worden, tenzij er een licentie is.⁸⁷ Daarnaast dienen de persoonlijkheidsrechten van de auteursrechthebbende in acht genomen te worden. Art. 5 lid 3 van de Auteursrechttrichtlijn biedt de wetgever echter in bepaalde gevallen de mogelijkheid beperkingen te formuleren met betrekking tot de exploitatierechten. Art. 5 lid 3 sub a van de Auteursrechttrichtlijn richt zich op de mogelijkheid een beperking in te stellen met betrekking tot het gebruik van het materiaal als toelichting bij het onderwijs. Art. 5 van de Auteursrechttrichtlijn stelt echter wel de eis dat deze beperkingen slechts in bepaalde bijzondere gevallen mogen worden toegepast. De beperking mag geen afbreuk doen aan de normale exploitatie van het materiaal en de wettige belangen van de rechthebbende mogen niet onredelijk worden geschaad. In onze Auteurswet is gebruik gemaakt van deze in de Auteursrechttrichtlijn geformuleerde mogelijkheid tot invoering van beperkingen. In de volgende paragrafen zijn de uitzonderingen, die in het kader van dit onderzoek van belang zijn, uiteengezet.

6.2 Vertoningsbeperking

De eerste beperking betreft een beperking van het begrip openbaar maken en is opgenomen in art. 12 lid 5 Aw, de vertoningsbeperking. Met dit artikel wordt afgeweken van de hoofregel dat er sprake is van openbaarmaking wanneer een werk op enigerlei wijze ter beschikking wordt gesteld van publiek. Uit dit artikel volgt dat er geen sprake is van openbaarmaking wanneer zij geschiedt in het kader van het onderwijs.⁸⁸ Het moet gaan om een voordracht, op- of uitvoering of voorstelling van een werk uitsluitend dienend tot het onderwijs gegeven door een instelling zonder winstoogmerk en het moet deel uitmaken van het onderwijsprogramma.

Uit de jurisprudentie volgt dat aan de zinsnede 'voordracht, op- of uitvoering of voorstelling' (hierna: voordracht) een ruime uitleg wordt gegeven.⁸⁹ Een hoor- of werkcollege voor een groep studenten valt hier onder. De voordracht dient te geschieden door een instelling zonder winstoogmerk. Tot slot stelt art. 12 lid 5 Aw als eis dat de voordracht deel uit dient te maken van het onderwijsprogramma. Dit houdt in dat het afspelen van een video door een school op een open dag niet valt onder art. 12 lid 5 Aw. De voordracht dient dus plaats te vinden volgens het officiële rooster van de

⁸⁷ Zie voor uitwerking van licentie paragraaf 4.2.

⁸⁸ Spoor, Verkade en Visser 2005, p. 200.

⁸⁹ Rb Almelo 29 maart 2005, LJN AT2625; Rb Zwolle 10 december 2008, LJN BH4922.

onderwijsinstelling.

6.3 Citeerexceptie

De tweede beperking die van belang is, is te vinden in art. 15a Aw: de citeerexceptie. Deze beperking vloeit niet voort uit sub a van het derde lid van art. 5 van de Auteursrechtlijn, maar uit sub d. De citeerexceptie houdt in dat er geen sprake is van inbreuk op het auteursrecht wanneer uit het werk wordt geciteerd ten behoeve van een aankondiging, beoordeling, polemieek of wetenschappelijke verhandeling of ten behoeve van een uiting met een vergelijkbaar doel.

Wat er wordt bedoeld met citeren vloeit niet voort uit het huidige art. 15a Aw. In een van de voorlopers van het huidige art. 15a Aw, het oude art. 16 sub b Aw zoals gold tot 1985, werd gesproken van het aanhalen in verband van de tekst. Uit de Memorie van Toelichting bij de wijziging van de Auteurswet in 1985 is af te leiden dat met de invoering van het begrip citeren geen wijziging in de betekenis is beoogd.⁹⁰ Kortom, met citeren wordt nog steeds gedoeld op een aanhaling in verband van de tekst. Oftewel een aanhaling die een inhoudelijk verband kent met de tekst waarbij het citaat wordt gebruikt. Hetgeen is overgenomen dient één geheel te vormen met het nieuwe werk.⁹¹

Citeren is toegestaan ten behoeve van een beoordeling, polemieek of wetenschappelijke verhandeling of ten behoeve van een uiting met een vergelijkbaar doel. Art. 15a Aw stelt hiermee een eis aan de context waarbinnen het citeren plaatsvindt. Door de toevoeging van 'een uiting met een vergelijkbaar doel' in 2004 is de precieze inhoud van de categorieën minder van belang. Volgens Spoor, Verkade en Visser valt hieronder door deze toevoeging iedere uiting die inhoudelijk min of meer serieuze informatie beoogt over te brengen.⁹² Ook uit de jurisprudentie blijkt dat aan het contextvereiste geen groot gewicht meer toekomt.⁹³

Naast deze algemene omschrijving van de citeerexceptie, stelt art. 15a Aw vier nadere eisen met betrekking tot het citeren. Allereerst dient het werk waaruit wordt geciteerd rechtmatig openbaar gemaakt te zijn. Dit vereiste spreekt voor zich, er mag niet geciteerd worden uit een werk dat nog niet door de auteursrechthebbende zelf op enigerlei wijze aan publiek ter beschikking is gesteld. Daarnaast dient bij het citeren de persoonlijkheidsrechten uit art. 25 Aw in acht genomen te worden en dient de bron te worden vermeld, mits dit redelijkerwijs mogelijk is.

Een vierde eis die art. 15a Aw stelt is dat het citeren in overeenstemming dient te zijn met hetgeen naar de regels van het maatschappelijk verkeer redelijkerwijs geoorloofd is. Dit vereiste ziet met name op de aard en de omvang van het citaat. De aard en omvang van het geciteerde gedeelte dient gerechtvaardigd te zijn op grond van het te bereiken doel. Dit vereiste is een stuk vager, hier is bewust voor gekozen. De wetgever was van mening dat het niet mogelijk is een specifieke norm te geven voor de aard en omvang van het citaat, omdat de gevallen daarvoor te zeer uiteenlopen.⁹⁴ Er is echter wel een grens gesteld, het aangehaalde gedeelte mag niet meer bevatten dan voor het doel, ter verduidelijking of onderbouwing van de tekst, noodzakelijk is.⁹⁵ Uit de jurisprudentie vloeit ook een tweede eis voort, het citaat mag geen wezenlijke afbreuk doen aan de door het

⁹⁰ *Kamerstukken II* 1980/81, 16740, nr.3 p. 5-6 (MvT).

⁹¹ Spoor, Verkade en Visser 2005, p. 238-239; *Kamerstukken II* 1971/72, 7877, nr.3 p. 5 (MvT).

⁹² Spoor, Verkade en Visser 2005, p. 242.

⁹³ Zie in dit kader o.a. Hof Arnhem 4 juli 2006, *LJN* AY0089.

⁹⁴ *Kamerstukken II* 1971/72, 7877, nr.3 p. 5 (MvT).

⁹⁵ *Kamerstukken II* 1971/72, 7877, nr.3 p. 5 (MvT).

auteursrecht beschermde belangen van de auteursrechthebbende.⁹⁶ Kortom er wordt verlangd dat de schrijver 'behoorlijk' gebruik maakt van zijn bevoegdheid om te citeren. Beoordeling hiervan geschiedt door de rechter. De wetgever heeft daarom besloten het algemene, vage criterium: 'naar de regels van het maatschappelijk verkeer' op te nemen. Met betrekking tot de omvang van het citaat kan nog een tweede opmerking worden gemaakt, wanneer er sprake is van een inhoudelijk verband met de tekst, mogen korte werken in hun geheel worden geciteerd.⁹⁷ Dit vloeit niet voort uit art. 15a Aw, maar was opgenomen in het tweede lid van art. 15a zoals dit gold tot 2004. In de Memorie van Toelichting bij wijziging van art. 15a Aw in 2004 is opgemerkt dat deze norm niet betekenisloos is geworden en de rechter dit nog steeds kan toetsen aan de hand van de algemene norm uit lid 1 onder 2 van art. 15a.⁹⁸

6.4 Onderwijsexceptie

In art. 16 Aw is een beperking van het auteursrecht te vinden die ziet op de verveelvoudiging en openbaarmaking ter toelichting bij het onderwijs. Het gaat om het gebruik van gedeelten van auteursrechtelijk beschermd materiaal dat uitsluitend als aanvulling dient op het onderwijs voor zover dit door het beoogde, niet-commerciële doel wordt gerechtvaardigd. Kortom: het moet gaan om een gedeelte van een werk, het mag het onderwijs niet gaan vervangen, de toelichting bij het onderwijs moet het enige doel zijn voor de openbaarmaking en verveelvoudiging voor niet-commerciële doeleinden.

Daarnaast stelt de wetgever een vijftal vereisten waaraan moet worden voldaan wil de openbaarmaking of verveelvoudiging onder art. 16 Aw te plaatsen zijn. Allereerst moet het werk waaruit overgenomen is rechtmatig openbaar gemaakt zijn. Dit is hetzelfde vereiste als te vinden in art. 15a Aw en komt hier dezelfde betekenis toe. Er mag niet overgenomen worden uit een werk dat nog niet door de auteursrechthebbende zelf op enigerlei wijze aan publiek ter beschikking is gesteld. Ook dient art. 25 Aw in acht genomen te worden en moet de bron op duidelijke wijze worden vermeld wanneer dit redelijkerwijs mogelijk is. Het vierde vereiste is dat een redelijke vergoeding dient te worden afgedragen aan de auteursrechthebbende.

Tot slot komt in art. 16 lid 1 onder 2 het vereiste 'naar de regels van het maatschappelijke verkeer' terug. Dit vereiste ziet, samen met de leden 2 en 3 van art. 16 Aw, op de omvang van de overname. In de praktijk is de toegestane omvang van een overname uitgewerkt in de voorwaarden bij de readerregeling die de Juridische Hogeschool Avans-Fontys (als onderdeel van de HBO-raad) heeft afgesloten met Stichting Pro.⁹⁹

6.5 Reprerecht

Tot slot zijn in de art. 16h tot en met 16m Aw en in het Besluit reprografisch verveelvoudigen bepalingen opgenomen die zien op verveelvoudigen van fotokopieën van werken. Onder fotokopieën wordt het proces van een papieren origineel naar een papieren kopie zonder tussentijdse opslag verstaan.¹⁰⁰ Wanneer een docent een papieren origineel inscant en dit vervolgens uitprint, geldt dit dus niet als reproductie in de zin van art. 16h Aw.

Op grond van deze bepalingen, met name art. 16h jo. 16j Aw jo. art. 4 Besluit reprografisch verveelvoudigen, mag een onderwijsinstelling fotokopieën van werken

⁹⁶ HR 22 juni 1990, *NJ* 1991, 268 (Zienderogen Kunst); HR 26 juni 1992, *NJ* 1993, 205 (Damave/Trouw).

⁹⁷ Spoor, Verkade en Visser 2005, p. 240.

⁹⁸ *Kamerstukken II* 2001/02, 28 482, nr.3 p. 40 (MvT).

⁹⁹ De readerovereenkomst en de voorwaarden, www.stichting-pro.nl/nl/Documenten_2 (geraadpleegd: 23 mei 2013, 14.07 uur).

¹⁰⁰ Spoor, Verkade en Visser 2005, p. 276.

vervaardigen en uitdelen aan studenten van de onderwijsinstelling. Wel is vereist dat de fotokopieën worden vervaardigd door een instelling waar onderwijs wordt gegeven vanwege de overheid of vanwege een rechtspersoon zonder winstoogmerk (art. 1 sub d Besluit reprografisch verveelvoudigen) en de fotokopieën een noodzakelijke aanvulling vormen op de voorgeschreven of aanbevolen studieboeken (art. 4 Besluit reprografisch verveelvoudigen). Dit alles is slechts toegestaan mits de onderwijsinstelling een billijke vergoeding betaald en er niet meer afdrucken gemaakt worden dan dat er studenten zikm.

Deze uitzondering op de het uitsluitend recht van de auteursrechthebbende tot openbaarmaking is nader uitgewerkt in de overeenkomst die de Juridische Hogeschool Avans-Fontys (als onderdeel van de HBO-raad) heeft afgesloten met Stichting Reprorecht. Voor bepaling van de maximale omvang geldt de uitwerking in de voorwaarden bij de readerregeling met Stichting Pro.

6.6 Verhoudingen

Het verschil tussen de uitzonderingen, de citeerexceptie, onderwijsexceptie en reprorecht is niet altijd even duidelijk. Daarom zal op deze plaats kort aangegeven worden hoe deze uitzonderingen zich tot elkaar verhouden.

De vertoningsbeperking ziet alleen op het gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal in de fysieke leeromgeving, dus gedurende hoor- en werkcolleges.

De onderwijsexceptie gaat verder waar de citeerexceptie ophoudt, het overnemen mag onder art. 16 Aw verder gaan dan onder art. 15a Aw. Daar staat tegenover dat ten behoeve van een overname onder art. 16 Aw een vergoeding betaalt dient te worden een citaat vergoedingsvrij is.¹⁰¹ De onderwijsexceptie kan zowel in de fysieke leeromgeving als in de digitale leeromgeving worden toegepast.

De onderwijsexceptie en het reprorecht hebben raakvlakken wanneer een docent in zijn lessen meerdere kortere gedeelten van werken in de vorm van een fotokopie uitdeelt. Dit behoeft geen probleem op te leveren nu een onderwijsinstelling ook kan kiezen voor toepassing van het reprorecht op readers.¹⁰² Het nadeel is echter dat op grond van het reprorecht per gekopieerde pagina een bedrag betaalt dient te worden. Wanneer gebruik gemaakt wordt van art. 16 Aw valt het onder de afkoopregeling, dit is een vast bedrag dat op grond van de overeenkomst toch betaald moet worden.

6.7 Verwijzingen

Een andere wijze om gebruik te maken van auteursrechtelijk beschermd materiaal is het verwijzen van studenten naar de oorspronkelijke bron. Omdat hier geen sprake is van openbaar maken door een docent behoeft dit geen toestemming en is hieromtrent geen uitzondering voor opgenomen in de Auteurswet.¹⁰³ Toch dient hier op deze plaats aandacht aan besteed te worden, omdat er wel een voorwaarde aanzit wil een verwijzing niet onrechtmatig zijn. Het hof te Amsterdam heeft afgelopen januari bepaald dat een verwijzing naar een illegaal bestand (geplaatst door een ander) geen inbreuk maakt op het auteursrecht, omdat de docent zelf niet openbaar maakt. Er is echter wel sprake van onrechtmatig handelen, omdat de docent de studenten behulpzaam is gebruik te maken van dit illegale bestand. Het hof acht dit in strijd is met de zorgvuldigheid.¹⁰⁴ Hoewel verwijzing naar een illegaal bestand dus geen inbreuk op het auteursrecht door een docent oplevert, is het verwijzen niet toegestaan omdat het jegens de

¹⁰¹ Spoor, Verkade en Visser 2005, p. 246.

¹⁰² Spoor, Verkade en Visser 2005, p. 250.

¹⁰³ Hof Amsterdam 15 januari 2013, *LJN* BY8420.

¹⁰⁴ Hof Amsterdam 15 januari 2013, *LJN* BY8420.

auteursrechthebbende onrechtmatig is. Hieruit kan geconcludeerd worden dat een verwijzing naar een bestand dat rechtmatig openbaar gemaakt is, is toegestaan.

6.8 Conclusie

In beginsel zal een docent voor het gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal ten behoeve van het onderwijs toestemming moeten vragen van de auteursrechthebbende. De auteurswet komt het onderwijs echter met een aantal uitzonderingen tegemoet. De vertoningsbeperking, de citeerexceptie, de onderwijsexceptie en het reprorecht. Onder voorwaarden, genoemd in de artikelen, is er dan geen sprake van inbreuk op het auteursrecht wanneer een docent auteursrechtelijk beschermd materiaal openbaar maakt of verveelvoudigd. Deze uitzonderingen vormen een uitwerking van de Auteursrechtlijn en het gebruik moet daarom ook voldoen aan de eis die daarin wordt gesteld. Daarnaast heeft een docent altijd de mogelijkheid om te verwijzen naar het auteursrechtelijk beschermd materiaal, omdat hij dan zelf geen openbaarmakingshandelingen uitvoert.

Hoofdstuk 7: Rechtmatig gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal

In dit hoofdstuk zijn de verschillende wijzen waarop auteursrechtelijk beschermd materiaal door docenten wordt gebruikt, zoals voortvloeit uit hoofdstuk 5, naast het juridisch kader uit hoofdstuk 6 gelegd. Per wijze van gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal is uiteengezet hoe hier rechtmatig mee omgegaan dient te worden. Daarnaast wordt de kennis van docenten met betrekking tot de rechtmatige handelswijzen uiteengezet en toegelicht.

7.1 Rechtmatig gebruik van tekst en beeldmateriaal

In deze paragraaf is stapsgewijs uiteengezet op welke wijze docenten rechtmatig gebruik kunnen maken van tekst of beeldmateriaal op grond van de beperkingen van het auteursrecht. Onderscheid is gemaakt in het gebruik in de fysieke leeromgeving, de digitale leeromgeving, readers, samenvattingen en in competentieboeken. Indien deze wijzen geen uitkomst bieden, kan ten allen tijde worden teruggevallen op het vragen van toestemming aan de auteursrechthebbende.

7.1.1 In de fysieke leeromgeving

Voor het gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal in de fysieke leeromgeving kan gebruik gemaakt worden van drie beperkingen van het auteursrecht. Welke keuze gemaakt wordt is afhankelijk van de wijze waarop de docent het materiaal wil gebruiken.

1. Indien de docent het noodzakelijk acht dat studenten de teksten in hun bezit krijgen is het reprorecht (of de onderwijsexceptie, zie hiervoor paragraaf 7.1.3) van toepassing. Het moet dan gaan om een artikel in een periodieke uitgave of om een klein gedeelte van een boek. Wil het uitdelen van deze teksten rechtmatig zijn dan dient er sprake te zijn van een fotokopie en moet het dienen als noodzakelijke aanvulling op de voorschriften of aanbevolen literatuur. Wanneer er beeldmateriaal bij de tekst hoort mag dit ook gekopieerd worden. Hieromtrent heeft Stichting Reprorecht afspraken gemaakt met Picoright. Met betrekking tot de toegestane omvang van de kopie gelden de regels van een korte overname, zoals deze voortvloeien uit de readerovereenkomst.¹⁰⁵

Soort werk	Max. aantal woorden	Mits niet meer dan...	Extra informatie
Niet-literair boek	10.000	1/3 van het gehele oorspronkelijke werk.	
Tijdschrift en andere periodieke werken	8.000	1/3 van het gehele oorspronkelijke werk.	
Literair geschrift	100 regels poëzie 2500 woorden proza	1/10 van het oorspronkelijke werk.	
Geredigeerde rechterlijke uitspraak uit een boek,	1 hele uitspraak	1/3 van het oorspronkelijk door de uitgever gebundelde	

¹⁰⁵ www.auteursrechtenonderwijs.nl (Hoger beroepsonderwijs > tekst, plaatsjes en foto's, geraadpleegd: 23 mei 2013, 14.05 uur).

verzamelwerk of een periodiek werk		werk.	
Grafieken, tabellen, schema's, illustraties, cartoons, foto's, afbeeldingen en soortgelijke werken	n.v.t.	25 grafieken, afbeeldingen etc. uit 1 werk	In combinatie met tekst moeten deze werken geteld worden als 200 woorden.

Figuur 2: Uitwerking korte overname in readerovereenkomst ¹⁰⁶

2. Het gebruik van tekst en beeldmateriaal tijdens een hoor- of werkcollege is toegestaan onder de vertoningsbeperking. De belangrijkste regel die docenten bij het gebruik in acht dienen te nemen is dat de vertoning plaats dient te vinden voor het onderwijs als onderdeel van het onderwijsprogramma.

3. Verwijzen naar de vindplaats is de ook een optie, maar is slechts mogelijk wanneer het niet nodig is van de tekst of het beeldmateriaal in de colleges zelf gebruik te maken. Verwijzing kan geschieden middels een hyperlink of een andere bronvermelding. De docent dient in acht te nemen dat de bron waarnaar hij verwijst op die plaats rechtmatig openbaar gemaakt is. Verwijzing naar een site waarop illegaal bestanden zijn geplaatst is onrechtmatig.

7.1.2 In de digitale leeromgeving

Afhankelijk van de omvang van de tekst die overgenomen dient te worden zijn er drie mogelijkheden om tekst en beeldmateriaal op Blackboard te plaatsen. Dit is mogelijk middels het plaatsen van een verwijzing, middels toepassing van de citeerexcepte, dan wel middels de onderwijsexceptie.

1. De eerste optie is verwijzen naar de vindplaats van de tekst of het beeldmateriaal, dit is echter slechts mogelijk wanneer het niet nodig is om de tekst of het beeldmateriaal zelf op te nemen op Blackboard of in het werk dat op Blackboard geplaatst wordt. Verwijzing kan geschieden middels een hyperlink of een andere bronvermelding. De docent dient in acht te nemen dat de bron waarnaar hij verwijst op die plaats rechtmatig openbaar gemaakt is. Verwijzing naar een site waarop illegaal bestanden zijn geplaatst is onrechtmatig.

2. Wanneer een docent een gedeelte van een tekst of beeldmateriaal over wil nemen in een werk dat hij plaatst op Blackboard (zoals een PowerPointpresentatie of competentieboek) kan hij gebruik maken van de citeerexcepte. Hierbij dient de docent in acht te nemen dat de aanhaling verband dient te kennen met de inhoud van het werk en hij de bron dient te vermelden. Voor de bepaling van de hoeveelheid tekst die mag worden aangehaald dient als uitgangspunt genomen te worden dat het aangehaalde gedeelte niet meer mag bevatten dan ter verduidelijking of onderbouwing van de tekst noodzakelijk is. Dit kan betekenen dat een korte tekst in het geheel mag worden overgenomen, mits dit noodzakelijk is ter onderbouwing of verduidelijking. Het beeldmateriaal mag in het geheel worden aangehaald, ook hier geldt dat het beeldmateriaal inhoudelijk verband moet kennen met de rest van het werk. Beeldmateriaal slechts ter versiering of opleuken van het werk is op basis van de citeerexcepte niet toegestaan. Het hoeft niet te gaan om het werk van de maker, het onderwerp van het beeldmateriaal kan voldoende verband met de tekst opleveren.¹⁰⁷

3. Tot slot is het op grond van de onderwijsexceptie en de overeenkomst met Stichting Pro mogelijk een kort gedeelte van een werk op te nemen op Blackboard. In deze

¹⁰⁶ De readerovereenkomst en de voorwaarden, http://www.stichting-pro.nl/nl/Documenten_2 (geraadpleegd: 23 mei 2013, 14.07 uur).

¹⁰⁷ Spoor, Visser en Verkade 2005, p. 240.

overeenkomst is tevens bepaald wat onder een korte overname dient te worden verstaan, in figuur 2 is dit uitgewerkt.

Wanneer het een losbladige korte overname betreft mag de docent deze op Blackboard plaatsen, wel slechts wanneer het uitsluitend als aanvulling op het onderwijs dient. Daarnaast moet er een bronvermelding geplaatst worden. Dit gebruik valt onder de afkoopregeling met Stichting Pro, er worden dus geen extra kosten in rekening gebracht.

7.1.3 In readers

Voor het gebruik van teksten en beeldmateriaal in readers is de onderwijsexceptie van toepassing en de daarop gebaseerde overeenkomst met Stichting Pro. Voor de beantwoording van de vraag op welke wijze de docent rechtmatig gebruik kan maken van teksten in readers is het van belang te weten of de overname een korte of een lange overname betreft. Voor de bepaling hiervan dient figuur 2 gebruikt te worden. In beide gevallen dient bij de overname de bron vermeld te worden. Daarnaast mag overname uitsluitend dienen ter aanvulling op het onderwijs.

Zowel een korte als niet-korte overname is toegestaan. Opgemerkt dient te worden dat een korte overname onder de afkoopregeling valt die de Juridische Hogeschool Avans-Fontys heeft met Stichting Pro. Wanneer een niet-korte overname gebruikt wordt zijn hier buiten de afkoopregeling kosten aan verbonden. Als gevolg daarvan gaat de voorkeur uit naar het gebruik van korte gedeelten.

Uit de enquête bleek dat heel af en toe ook readers op Blackboard worden geplaatst. Dit is toegestaan, onder dezelfde voorwaarden als het gebruik van tekst in papieren readers. Het plaatsen van readers met korte overnames op Blackboard valt onder de afkoopregeling met Stichting Pro, slechts wanneer in de reader niet-korte overnames zijn opgenomen worden er dus extra kosten in rekening gebracht.

7.1.4 In competentieboeken, opdrachten en toetsen

Bij het maken van competentieboeken, met name de opdrachten die hierin staan, wordt gebruik gemaakt van auteursrechtelijk beschermd materiaal in de vorm van tekst en afbeeldingen.

1. De eerste optie is verwijzen naar de vindplaats van de tekst of het beeldmateriaal, dit is echter slechts mogelijk wanneer het niet nodig is om de tekst of het beeldmateriaal zelf op te nemen op Blackboard of in het werk dat op Blackboard geplaatst wordt. Verwijzing kan geschieden middels een hyperlink of een andere bronvermelding. De docent dient in acht te nemen dat de bron waarnaar hij verwijst op die plaats rechtmatig openbaar gemaakt is. Verwijzing naar een site waarop illegaal bestanden zijn geplaatst is onrechtmatig.

2. Wanneer een docent een gedeelte van een tekst of beeldmateriaal wil overnemen kan hij gebruik maken van de citeerexceptie. Hierbij dient de docent in acht te nemen dat de aanhaling verband dient te kennen met de inhoud van het werk en hij de bron dient te vermelden. Voor de bepaling van de hoeveelheid tekst die mag worden aangehaald dient als uitgangspunt genomen te worden dat het aangehaalde gedeelte niet meer mag bevatten dan ter verduidelijking of onderbouwing van de tekst noodzakelijk is. Dit kan betekenen dat een korte tekst in het geheel mag worden overgenomen, mits dit noodzakelijk is ter onderbouwing of verduidelijking. Het beeldmateriaal mag in het geheel worden aangehaald, ook hier geldt dat het beeldmateriaal inhoudelijk verband moet kennen met de rest van het werk. Beeldmateriaal slechts ter versiering of opleuken van het werk is op basis van de citeerexceptie niet toegestaan. Het hoeft niet te gaan om het werk van de maker, het onderwerp van het beeldmateriaal kan voldoende verband met de tekst opleveren.¹⁰⁸

¹⁰⁸ Spoor, Visser en Verkade 2005, p. 240.

7.2 Rechtmatig gebruik van audio- en videomateriaal

Naast teksten en beeldmateriaal wordt er door docenten ook gebruik gemaakt van audio- en met name videomateriaal. Uit de enquête werd door een docent extra opgemerkt wel eens gebruik te maken van YouTube-filmpjes. Ook op deze plaats is gekozen voor een onderscheid op de plaats waar de docent het materiaal wil gebruiken. Voor de fysieke en digitale leeromgeving zal aangegeven worden hoe de docent op rechtmatige wijze gebruik kan maken van dit materiaal.

7.2.1 In de fysieke leeromgeving

Wanneer een docent gebruik wil maken van audio- of videomateriaal in de hoor- of werkcolleges, kan hij ervoor kiezen om het daar af te spelen of om studenten te verwijzen naar de vindplaats.

1. Wanneer de docent ervoor kiest om het audio- of videomateriaal in de colleges af te spelen, is dit toegestaan op grond van de vertoningsbeperking. De docent dient hierbij wel in acht te nemen dat het afspelen van het audio- of videomateriaal in het kader van het onderwijs als onderdeel van het onderwijsprogramma geschied.

2. De tweede mogelijkheid is studenten doorverwijzen naar de oorspronkelijke bron waar het audio- of videomateriaal te vinden is. De docent speelt het materiaal op die manier niet af, maar studenten kunnen buiten de colleges om, in eigen tijd, het audio- of videomateriaal afspelen. Wanneer een docent gebruik maakt van deze mogelijkheid dient hij te verwijzen naar de meest oorspronkelijke bron van het materiaal, omdat het verwijzen naar een bron waar het werk niet rechtmatig openbaar gemaakt is onrechtmatig is. Zoals aangegeven wordt gebruik gemaakt van YouTube-filmpjes, kan wanneer dit mogelijk is beter verwezen worden naar een andere bron zoals uitzendinggemist.nl. Omdat niet alle filmpjes op YouTube rechtmatig openbaar gemaakt zijn, kan het verwijzen naar een YouTube filmpje onrechtmatig zijn.

7.2.2 In de digitale leeromgeving

Naast het gebruik in de colleges, kan de docent er ook voor kiezen om via Blackboard studenten te wijzen op audio- of videomateriaal. Dit kan de docent doen middels het plaatsen van een hyperlink naar de bron. Hiervoor geldt hetzelfde als onder verwijzen in de fysieke leeromgeving uiteengezet is. De docent dient te verwijzen naar een bron waar het werk rechtmatig openbaar gemaakt is, bij voorkeur geen YouTube, omdat dit onrechtmatig handelen van de docent kan opleveren.

7.3 Conclusie

In alle gevallen van het gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal is verwijzen naar de bron een goede keuze. Middels verwijzing maakt de docent het werk niet zelf openbaar of verveelvoudigt hij het niet zelf.

Voor rechtmatig gebruik van tekst of beeldmateriaal dient eerst bepaald te worden op welke plaats de docent gebruik wil maken van het materiaal.

- Voor het gebruik in de fysieke leeromgeving dient gekeken te worden of het gebruik onder het reprorecht te plaatsen valt, onder de vertoningsbeperking geplaatst kan worden of volstaan kan worden met een verwijzing. Indien dit niet het geval is dient toestemming gevraagd te worden aan de auteursrechthebbende.

- Voor het gebruik in de digitale leeromgeving moet gekeken worden of het materiaal losbladig of in een werk geplaatst wordt. Wanneer het losbladig geplaatst wordt kan de onderwijsexceptie van toepassing zijn. Wanneer de docent ervoor kiest het materiaal op te nemen in een ander werk, kan de citeerexceptie uitkomst bieden. Bij beide

gebruiksvormen kan de docent ervoor kiezen gebruik te maken van een verwijzing naar de oorspronkelijke bron.

- Wanneer een docent tekst of beeldmateriaal wil gebruiken in readers dient hij hiervoor de regels van de onderwijsexceptie en de readerovereenkomst met Stichting Pro in acht te nemen. Een korte overname valt onder de afkoopregeling en verdient de voorkeur boven lange overnamen.
- Tot slot kan een docent tekst en beeldmateriaal opnemen in competentieboeken, opdrachten en toetsen, hierop kan de citeerexceptie van toepassing zijn. Wanneer dit niet het geval is kan de docent verwijzen.

Voor rechtmatig gebruik van audio- of videomateriaal dient ook allereerst bepaald te worden op welke plaats de docent gebruik wil maken van het materiaal. De keuze bestaat hier uit de fysieke leeromgeving en de digitale leeromgeving.

In de fysieke leeromgeving kan het gebruik onder de vertoningsbeperking geplaatst worden of dient de docent gebruik te maken van een verwijzing. Voor het gebruik in de digitale leeromgeving is slechts een verwijzing een rechtmatige vorm van plaatsen.

Wanneer de docent het auteursrechtelijk beschermd materiaal op een andere wijze wil gebruiken dan in dit hoofdstuk uiteengezet, zal hij hiervoor toestemming dienen te vragen aan de auteursrechthebbende.

Hoofdstuk 8: Conclusies en aanbevelingen

In de hoofdstukken 2 tot en met 7 is beoogd antwoord te geven op de centrale vraag: "Welke aanbevelingen voor een rechtmatige verkrijging van het auteursrecht op werken gemaakt door docenten kunnen worden gedaan ten behoeve van de Juridische Hogeschool Avans-Fontys naar aanleiding van de conclusie die voortvloeit uit de toetsing van de werken en de wijze van totstandkoming aan artikel 7 van de Auteurswet en op welke wijze kunnen de meest voorkomende gebruiksvormen van auteursrechtelijk beschermd materiaal rechtmatig worden toegepast door docenten?"

8.1 Conclusie toetsing werken van docenten aan art. 7 van de Auteurswet

Op deze plaats zullen de belangrijkste conclusies uit het onderzoeksrapport uiteengezet worden met betrekking tot de vraag welke conclusie voortvloeit uit de toetsing van de werken en de wijze van totstandkoming aan artikel 7 van de Aw. Allereerst zal een conclusie gegeven worden over de wijze van interpretatie van art. 7 Aw. Vervolgens wordt een conclusie getrokken met betrekking tot de vraag wie het auteursrecht op werken gemaakt door docenten van de Juridische Hogeschool Avans-Fontys bezit. Tot slot zal een conclusie gegeven worden voor de vraag op welke wijze de Juridische Hogeschool Avans-Fontys het auteursrecht op werken gemaakt door docenten kan verkrijgen wanneer art. 7 Aw niet van toepassing is.

8.1.1 Conclusie interpretatie art. 7 Aw

Toepassing van art. 7 Aw vereist dat er sprake is van een bepaald werk dat wordt verricht in dienst van de Juridische Hogeschool Avans-Fontys. Vereist is dat er sprake is van een arbeidsovereenkomst en dat het maken van het werk uit de functieomschrijving voortvloeit (het bepaaldheidsvereiste). Dit bepaaldheidsvereiste kan ruim en eng geïnterpreteerd worden. Ruime interpretatie houdt in dat het gaat om een werk dat bepaaldsoortig is aan hetgeen in de functieomschrijving is opgenomen, waarbij het vakgebied van de docent de grens vormt. Enge interpretatie ziet op de vraag of de werkgever inhoudelijke instructies kan geven, wanneer er sprake is van een ruime functieomschrijving dient de werkgever hiervan gebruik te maken om de functieomschrijving nader te bepalen. Voor de beantwoording van de vraag wie het auteursrecht toekomt is gekeken naar zowel de ruime als enge interpretatie van het bepaaldheidsvereiste, omdat in de jurisprudentie geen lijn te vinden is.

8.1.2 Conclusie bezit auteursrecht

Op grond van de interviews is een onderscheid gemaakt in werken die vervaardigd worden door docenten en waarvan beoordeeld dient te worden wie het auteursrecht toekomt. Deze werken laten zich onderverdelen in: competentieboeken, docentenhandleidingen, opdrachten en toetsen, readers, colleges (de werken die hieruit voortvloeien) en boeken.

In de eerste plaats is gekeken naar het bepaaldheidsvereiste in ruime zin. De conclusie die getrokken kan worden is dat op grond van de ruime interpretatie nooit het auteursrecht toekomt aan de Juridische Hogeschool Avans-Fontys. De reden hiervoor is te vinden in het feit dat de functieomschrijvingen van de docenten te breed en onvoldoende bepaald zijn om te kunnen spreken van bepaaldsoortigheid.

In de tweede plaats is gekeken naar het bepaaldheidsvereiste in enge zin. Met betrekking tot competentieboeken, docentenhandleidingen, opdrachten en toetsen en colleges kan geconcludeerd worden dat op basis van deze interpretatie het auteursrecht toekomt aan de Juridische Hogeschool Avans-Fontys. De totstandkoming van deze werken vloeit voort uit de ontwikkelopdracht die is goedgekeurd door de directie, de functieomschrijving wordt

Een uitzondering vormen studieboeken en readers, deze zijn niet te plaatsen onder zowel het ruime als enge bepaaldheidsvereiste. Geconcludeerd dient te worden dat het auteursrecht op deze werken toekomt aan de docenten.

8.1.3 Conclusie wijzen van verkrijging auteursrecht

Verkrijging van het auteursrecht (de exploitatierechten) van de studieboeken en readers kan middels overdracht middels een akte, of vormloos middels een licentie. Beide mogelijkheden kunnen bij voorbaat geschieden, mits op voorhand duidelijk aangegeven kan worden om welke werken het gaat. Daarnaast is het mogelijk dat de docent afstand doet van zijn persoonlijkheidsrechten.

Tot slot kan het voor de exploitatie van opnamen van colleges van belang zijn het naburig recht van een docent te verkrijgen. Dit kan op dezelfde wijze als verkrijging van het auteursrecht, middels overdracht of middels licentie. Het enige verschil is dat hier de licentie vastgelegd dient te worden in een akte.

8.2 Aanbevelingen met betrekking tot verkrijging van het auteursrecht

Het doel van de verkrijging is voorkoming van het gebruik van de werken op andere plaatsen dan binnen de Juridische Hogeschool Avans-Fontys. Bijvoorbeeld wanneer een docent uit dienst gaat en het werk op een andere plaats wil gebruiken. Nu in de meeste gevallen het auteursrecht op grond van art. 7 Aw toekomt aan de Juridische Hogeschool Avans-Fontys ziet de verkrijging van de exploitatierechten slechts op studieboeken, readers en video-opnamen.

Met betrekking tot readers wordt aangeraden geen stappen te ondernemen met betrekking tot verkrijging van het auteursrecht hierop. Ook met betrekking tot studieboeken wordt dit afgeraden. Mocht de Juridische Hogeschool Avans-Fontys echter toch het auteursrecht op studieboeken willen verkrijgen, dan wordt aanbevolen te kiezen voor een overdracht bij voorbaat van het auteursrecht. Afgeraden wordt de docenten tevens afstand te laten doen van hun persoonlijkheidsrechten. Met betrekking tot video-opnamen van colleges wordt geadviseerd de naburige rechten van de docent over te dragen.

8.3 Conclusie en aanbevelingen rechtmatig gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal

Op deze plaats zullen de belangrijkste conclusies uit het onderzoeksrapport uiteengezet worden met betrekking tot de vraag welke conclusie voortvloeit uit de toetsing van de wijze van gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal aan het juridisch kader.

8.3.1 Conclusie gebruiksvormen

De gebruiksvormen van auteursrechtelijk beschermd materiaal kunnen worden onderverdeeld in tekst- en beeldmateriaal en audio- en videomateriaal. Het tekst- en beeldmateriaal wordt gebruikt in de fysieke leeromgeving, de digitale leeromgeving, in readers en in competentieboeken, opdrachten en toetsen. Het audio- en videomateriaal wordt gebruikt in de fysieke en digitale leeromgeving.

8.3.2 Conclusie juridisch kader

In beginsel dient een docent voor het gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal toestemming te vragen van de auteursrechthebbende, nu hij het uitsluitend recht heeft tot exploitatie. De auteurswet komt het onderwijs echter met vier uitzonderingen tegemoet. De vertoningsbeperking, de citeerexceptie, de onderwijsexceptie en het reproductie recht. Onder voorwaarden, genoemd in de artikelen, is er dan geen sprake van inbreuk op het auteursrecht wanneer een docent auteursrechtelijk beschermd materiaal openbaar maakt of verveelvoudigd. Deze uitzonderingen vormen een uitwerking van de Auteursrechtlijn en het gebruik moet daarom ook voldoen aan de eis die daarin wordt

gesteld. De beperking mag geen afbreuk doen aan de normale exploitatie van het materiaal en de wettige belangen van de rechthebbende mogen niet onredelijk worden geschaad.

8.3.3 Conclusie met betrekking tot rechtmatig gebruik

De conclusie een aanbevelingen die voortvloeien uit de vraag op welke wijzen docenten rechtmatig gebruik kunnen maken van auteursrechtelijk materiaal kunnen middels onderstaand figuur overzichtelijk worden gepresenteerd. Per gebruiksvorm zijn hierin de uitzonderingen genoemd waar gebruik van gemaakt kan worden. De cijfers geven aan welke uitzondering het beste gebruikt kan worden (de nummers 1 hebben de grootste voorkeur).

Tekst en beeldmateriaal	Audio- en videomateriaal
In de fysieke leeromgeving 1. verwijzing 2. vertoningsbeperking 3. reprorecht	In de fysieke leeromgeving 1. verwijzing 2. vertoningsbeperking
In de digitale leeromgeving 1. verwijzing 2a. losbladig : onderwijsexceptie 2b. In een ander werk : citeerexceptie	In de digitale leeromgeving 1. verwijzing
In readers 1. korte overname: onderwijsexceptie 2. lange overname: overeenkomst Stichting Pro	
In competentieboeken, opdrachten en toetsen 1. verwijzen 2. citeerexceptie	

Wanneer de docent het auteursrechtelijk beschermd materiaal op een andere wijze wil gebruiken, heeft hij hiervoor toestemming nodig van de auteursrechthebbende.

8.3.4 Aanbevelingen met betrekking rechtmatig gebruik auteursrechtelijk beschermd materiaal

Uit de vragenlijst is gebleken dat met betrekking tot de kennis van de docenten inzake de beperkingen kan worden vastgesteld dat het aantal docenten dat aangeeft niet te weten wat er onder een belangrijk begrip dient te worden verstaan nooit meer is dan 25% (citaat: 23,3%, korte overname: 12,5%, meldingsplicht: 25%). Uit het feit dat docenten niet vaker dan twee keer per blok per vak losse kopieën uitdelen aan studenten blijkt dat zij de keuze tussen het reprorecht en de onderwijsexceptie op juiste wijze maken.

Middels de handleiding die te vinden is in bijlage 8 bij dit onderzoeksrapport is geprobeerd overzichtelijk weer te geven op welke wijze docenten kunnen voldaan aan het juridisch kader en wat zij hierbij in acht dienen te nemen. Wanneer de Juridische Hogeschool Avans-Fontys van oordeel is dat de kennis van docenten te laag is, kan zij ervoor kiezen deze handleiding op Blackboard te plaatsen of eventueel uit te reiken bij indiensttreding van nieuwe docenten.

Evaluatie onderzoek

Waardebepaling

Met betrekking tot de resultaten voortvloeiend uit de vraag wie het auteursrecht toekomt en de aanbevelingen met betrekking tot de verkrijging van het auteursrecht. Met de resultaten wordt er aan de Juridische Hogeschool Avans-Fontys duidelijkheid verschaft omtrent deze vraag. Daarnaast zijn de aanbevelingen bruikbaar voor de beslissing of en op welke wijze zij in de toekomst het auteursrecht willen verkrijgen.

Het onderzoek naar het rechtmatig gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal vormt de basis voor de in bijlage 8 opgenomen handleiding. De handleiding is opgesteld voor de docenten en zij kunnen deze gebruiken wanneer ze gebruik willen maken van auteursrechtelijk beschermd materiaal en niet weten hoe zij dit goed kunnen doen. Daarnaast kan rechtmatig gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal

De resultaten van het onderzoek zijn dus bruikbaar voor de organisatie.

Afwijking methodiek

Met betrekking tot het praktijkonderzoek inzake de gebruiksvormen van auteursrechtelijk beschermd materiaal door docenten is afgeweken van de oorspronkelijk voorgenomen onderzoeksmethodiek. Eerst was gekozen voor inventarisatie middels interviews. Vanwege de grote groep docenten en de voorkeur van de onderzoeker alle docenten te benaderen om op deze wijze een vollediger beeld te verkrijgen inzake de gebruiksvormen, was een vragenlijst handzamer. Op overige punten is niet afgeweken van de onderzoeksmethodiek.

Bronnenlijst

Boeken

Bles 1907

A.E. Bles, *De wet op de arbeidsovereenkomst*, 's-Gravenhage: Gebr. Belinfante 1907.

Van Drongelen en Fase 2007

J. van Drongelen, W.J.P.M. Fase, *Individueel arbeidsrecht. Deel 1 De overeenkomst tot het verrichten van arbeid Vakantie en verlof*, Zutphen, Paris 2007.

Holzhauer en Gellaerts 2011

R.W. Holzhauser en S.L. Gellaerts, *Van idee naar IE. Kennismaking met het intellectuele eigendomsrecht*, Deventer: Kluwer 2011.

Jansen en Loonstra 1997

C.J.H. Jansen en C.J. Loonstra, *Functies onder spanning. Een nieuwe oriëntatie op de gezagsverhouding in de arbeidsovereenkomst*, Deventer: Kluwer 1997.

Paapst 2010

M.H. Paapst, *Werkgever en auteursrecht*, Groningen: University of Groningen 2010.

Ras 2011

P. Ras, *Auteursrechtrevolutie. De gevolgen van het infopaq-arrest van het Europese Hof van Justitie voor het auteursrechtelijke beschermingscriterium van Nederland, Engeland en Duitsland*, Tilburg: Celcus juridische uitgeverij 2011.

Reehuis en Heesterkamp 2012

W.H.M. Reehuis en A.H.T. Heesterkamp, *Goederenrecht*, Deventer: Kluwer 2012.

Spoor, Verkade en Visser 2005

J.H. Spoor, D.W.F. Verkade en D.J.G. Visser, *Auteursrecht. Auteursrecht, naburige rechten en databankenrecht*, Deventer: Kluwer 2005.

Jurisprudentie

HvJ EG 16 juli 2009, *NJ* 2011, 288.

HR 19 januari 1951, *NJ* 1952, 37 (Van der Laan/Schoonderbeek).

HR 27 januari 1961, *NJ* 1962, 355 (Explicator).

HR 13 maart 1981, *NJ* 1981, 635.

HR 29 november 1985, *NJ* 1987, 880 (Screenoprints/Citroën).

HR 1 juli 1985, *NJ* 1986, 692 (Frenkel/KRO).

HR 1 juni 1990, *NJ* 1991, 377

HR 22 juni 1990, *NJ* 1991, 268 (Zienderogen Kunst).

HR 4 januari 1991, *NJ* 1991, 608.

HR 26 juni 1992, *NJ* 1993, 205 (Damave/Trouw).

HR 14 november 1997, *NJ* 1998, 149.

HR 22 februari 2013, *LJN* BY1529.

Rb Almelo 29 maart 2005, *LJN* AT2625.

Hof Amsterdam 10 februari 1971, *NJ* 1971, 130 (Spaarbankboekje).

Hof Amsterdam 31 juli 2003, *IER* 2004, 43.

Hof Amsterdam 15 januari 2013, *LJN* BY8420.

Hof Arnhem 4 juli 2006, *LJN* AY0089.

Hof 's Gravenhage 14 oktober 1987, *NJ* 1989, 220 (Rooijakkers/Universiteit Leiden).

Hof 's-Hertogenbosch 24 mei 1978, *B/E* 1985, 96 (Van Gunsteren/Lips).

Rb Amsterdam 15 oktober 2008, *LJN* BG3857.

Rb Amsterdam 13 juli 2011, HA ZA 10-4087.

Rb 's-Gravenhage 27 mei 1992, *AM/* 1993, 91/7229 (Gorter & De Vries/PTT).

Rb Zwolle 10 december 2008, *LJN* BH4922.

Rb Utrecht 12 mei 2005, *LJN* AT5424.

Rb Utrecht 24 december 2008, *LJN* BG9124.

Kamerstukken

Kamerstukken II 1911/12, 227, nr. 3 (MvT).

Kamerstukken II 1911/12, 227, nr. 5 (MvA II).

Kamerstukken II 1980/81, 16740, nr.3 (MvT).

Kamerstukken II 1971/72, 7877, nr.3 (MvT).

Kamerstukken II 2001/02, 28 482, nr.3 (MvT).

Elektronische bronnen

De readerovereenkomst en de voorwaarden,

www.stichting-pro.nl/Documenten_2 .

www.auteursrechtenonderwijs.nl